

פרשת וישב

הערות לגיל 3:

בחלק שעד זריקת יוסף לבור - אפשר לקצר בחשבונות ביחסים בין יוסף לאחים ולומר שהאחים היו צדיקים וחשבו בטעות שהוא רשע. הזריקה לבור – להזהר שלא להפחיד. להדגיש עוד יותר את שמירת ה', החשבון עם המכירה שהאחים רק הסכימו ולא מכרו - להשמיט מעשה יהודה ותמר – אפשר לדלג

וישב יעקב. התורה סיפרה לנו בקיצור נמרץ על כל הילדים והמלכים שיצאו מעשיו ועכשיו התורה חוזרת ומספרת לנו באריכות על המשך חיי יעקב ועל כל מה שקרה לבנים הצדיקים שלו¹. דבר ראשון שהתורה מדגישה לנו הוא שלעומת עשיו שהלך לגור עם בניו בארץ רחוקה מחוץ לארץ ישראל. יעקב הצדיק נשאר בארץ הקדושה ואפילו שעדיין היו כל מיני עמים בארץ כנעניים ופריזיים ועוד כל מיני. יעקב מעדיף להשאר בארץ הזאת בגלל שהוא יודע שהיא קדושה ובעז"ה בניו יזכו בה.² ויעקב נשאר בארץ כי הוא ידע שהוא הבכור והוא זה שימשיך את אברהם ויצחק.³

יעקב אבינו סוף סוף זוכה לשבת בנחת ובשלוח ארץ הקדושה, והא כ"כ נהנה ושמח מקודשת הארץ ומטובה⁴. יעקב ובניו גרים בחברון יושבים ולומדים תורה בנחת ובשמחה, ודואגים לכל המרעה, לכבשים ולעיזים, לגמלים ולחמורים. דואגים כל יום להוציא את הבהמות, לטייל עמם בהרים ולהחזיר אותם לפנות ערב בחזרה.

להוסיף פה תיאור של משפחת יעקב במצב המתקן קודם שמגיעים לסיכוכים (הרב ברוך תאנה) אפשר לתאר את השנים שעד גיל 17, כולם בשדה עוזרים לאח שנפול, דואגים אחד לשני לקטוף פירות, לומדים ביחד וכו' וכו'. (להדגיש לילדים שלא כתוב במדויק בתורה, אך בטח היה כך).

אתם יודעים ילדים שכל הבנים של יעקב היו הולכים כל יום בבוקר למרעה וחוזרים בערב, אך היה בן אחד שנשאר כמעט תמיד עם יעקב בבית המדרש וזה היה יוסף הצדיק. למה דוקא יוסף לא עבד כמו כולם? בגלל שיעקב אהב אותו באהבה מיוחדת. יעקב הצדיק אהב את כל הבנים שלו, אך את יוסף עוד יותר מכולם בגלל שיוסף היה בן הזקונים, הבן הכי קטן של המשפחה⁵, יעקב גם אהב את יוסף בגלל שיוסף היה חכם מאוד. יעקב גם רצה מאוד שיוסף ישאר כל הזמן לצדו, בגלל שיוסף הוא הבן של רחל, ורחל הרי נפטרה ולכן יעקב רוצה שיוסף יהיה לידו וכך הוא כל הזמן יזכור את הבן הצדיק שלה וכך הוא פחות יהיה עצוב.

יוסף הצדיק היה כל הזמן עם אבא יושב ולמד שם דברי תורה ומרב אהבתו את אחיו בכל פעם שהיה מתחדש לו הלכה חדשה, איזה דין חדש או מצוה חדשה שיעקב לימד, יוסף הצדיק רץ בשמחה לאחיו לספר להם וללמד אותם את מה שלמד כדי שגם הם יזכו ללמוד את התורה הקדושה⁶. האחים של יוסף, שאר הבנים הצדיקים, ראו שיוסף כל פעם מגיע לומר להם מה שלמד, והם לא הבינו שהוא מתכוון לטובתם, הם חשבו שהוא רק רוצה להראות להם שהוא יודע יותר מהם, שהוא סתם רוצה להתגאות עליהם. אבל באמת זה לא היה נכון אך כך הם חשבו.

יוסף הצדיק היה מגיע לדבר עם האחים שלו בזמן שהם רעו את הצאן ואז הוא שם לב שהאחים לא תמיד מתנהגים יפה זה לזה. יוסף שם לב שהאחים בני לאה חושבים שהם יותר חשובים מבני בלהה וזילפה. ויוסף הצדיק רצה שכל האחים יהיו בשלום ויהיו חברים אחד של השני ולכן כשהוא חזר לאהל של יעקב וסיפר לו את זה כדי שיעקב יעיר לבנים על כך שכולם צריכים להיות ביחד וזה גם יהיה לכולם יותר נעים. אתם יודעים ילדים שהאחים של יוסף גם במקרה הזה לא הבינו

¹ "אחר שכתב לך ישובי עשיו ותולדותיו בדרך קצרה שלא היו הגונים וחשובים פירש לך שוב יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי סיבתם, לפי שהיו חשובים לפני המקום להאריך בהם" רש"י לז,א

² "אמר שאלופי עשיו ישבו בארץ אחוזתם, ... אבל יעקב ישב גר כאביו בארץ לא להם אלא לכנען. והכוונה להגיד כי הם בוחרים לגור בארץ הנבחרת" רמב"ן לז,א.

³ "לאחר שסיפר לך איך נתיישב עשיו בהר שעיר חזר וכתב שיעקב ישב בארץ מגורי אביו כי לו משפט הבכורה, שהרי לקחה בדמים ודינו לירש נכסי אביו ועשיו הלך לו כאיש נכרי... להודיעך כי דבר ה' יקום לעולם שאמר לאברהם "ונתתי לך ולזעריך את ארץ מגוריך" חזקוני לז,א.

⁴ "אמרו חכמים לא נהנה יעקב אבינו ממושב עד שגר במגורי אבותיו ואי זו? זו ארץ כנען" ב"ר פד, תו"ש לז,ח

⁵ "כי אחרון הוה לי"א בנים, אבל בנימין לא נולד אחרי כן עד זמן מרובה. והרבה קודם שנולד בנימין היה לו בן זקונים והתחיל לאהבו" "שהוא כלול מכל מעלות שאר אחיו וכן דרשו רצ"ל כל מעלות מידות השבטים היו בו" רבנו בחיי לז,ב

⁶ "שהיה שומע הלכה מפי אביו והולך ומלמדה לאחיו" ילמדנו, תו"ש לז,ל

"ומנהג אותם בדבר הלכה כמו שמנהג הרועה את הצאן" מדרה"ג, תו"ש לז,ס"ק ל
"רעה אותם דעה והשכל" מלבי"ם לז,ב

שבעצם יוסף רוצה בטובתם שלכולם יהיה יותר טוב ונעים ביחד, והם חשבו שהוא סתם רוצה לומר עליהם דברים לא נעימים לאבא ולאט לאט האחים אפילו התחילו להרגיש שהם לא אוהבים אותו ואפילו שונאים אותו. כמובן שזה לא היה בסדר, הם היו צריכים לשאול אותו והוא היה מסביר להם אך כך זה קרה.⁷

אתם יודעים ילדים שלכל הבנים של יעקב היו בגדים מיוחדים, בגדים של רועים, בגדים מאוד חזקים שלא נקרעים כ"כ מהר. למה הם היו צריכים בגדים כאלו? בגלל שהם רעו הרבה זמן ביום את הצאן והסתובבו בהרים במקום שיש קוצים וענפים שנתקעים ולפעמים נופלים בגלל איזה אבן לכן הם היו צריכים בגדים אכלו עבים שלא כל יום יקרע להם הבגד. הבגדים האלו גם היו בגדים פשוטים שאין בעיה שיתלכלכו מהאדמה שיש בהרים או מהבוץ שליד המעינות וככה כולם הלכו בכל יום עם הצאן ממקום למקום.

יום אחד יוסף הצדיק מגיע כהרגלו ללמד את האחים מה שלמד בבית המדרש, הוא רץ ומחפש את אחיו האהובים כדי לשמחם בדברי התורה. וכשהוא מגיע אליהם הוא רואה שכולם מסתכלים עליו. מה קרה? באותו יום יוסף הגיע עם חלוק מיוחד חדש כותונת יפה ומכובדת - כותונת פסים⁸. אתם יודעים ממי הוא קיבל אותה? מיעקב אבינו. ולמה? כי כל הבנים היו רועים כל הזמן ולכן הם היו צריכים בגדים פשוטים וחזקים, אבל יוסף הרי ישב ולמד תורה עם אבא כל היום ולכן הוא יכול ללבוש בגד עדין ויפה. כמובן שאם שאר הבנים לא היו רועים הם גם היו מקבלים, אבל עכשיו רק יוסף קיבל. ובמיוחד שיוסף נמצא עם יעקב ומשת אותו מביא לו אוכל וכל מיני דברים ולכבוד המצווה החשובה הזאת של כיבוד אב ואם יותר ראוי שילבש בגד מכובד שזה יהיה יותר כבוד ליעקב.⁹ אבל שאר הבנים לא הבינו שבאמת יעקב אוהב את כולם, והם חשבו שיעקב רוצה לעשות את יוסף לאיש יותר חשוב מכולם ולכן הם עוד יותר שנאו את יוסף, ולא יכלו לדבר אתו בצורה נעימה אלא רק בצורה של מריבה.

לילה אחד יוסף הלך לישון ובבוקר הוא מתעורר והוא נזכר שחלם בלילה חלום מאוד מיוחד, הוא מרגיש שזה לא סתם חלום, זה חלום של נבואה - חלום קדוש!¹⁰. הוא חלם חלום והוא לא יודע מה הפירוש של החלום ולכן הוא מחליט ללכת למי שהוא כ"כ אוהב - האחים שלו שיסבירו לו את החלום.¹¹ ויוסף רץ לאחיו לשדה ומספר להם את החלום שחלם, שראה בחלום שהוא והאחים נמצאים בשדה, וכל אחד קוצר חיטים וקושר אותם לאלומה ופתאום האלומה של יוסף נעמדת וכל האלומות של כל האחים נופלות וכאילו מתשחוות לאלומה של יוסף.

האחים כששמעו את החלום הזה שנאו עוד יותר את יוסף. כי הבינו שכנראה הוא חושב שהוא צריך להיות המלך על כולם, המחליט על כל הדברים, ולכן הוא ראה בחלום שכל האלומות של האחים משתחוות לו. אתם יודעים ילדים שהאחים חשבו שיוסף סתם מתגאה עליהם והוא מתנהג אליהם לא בנעימות ולכן הם חשבו שאם הוא כזה רשע (באמת כמובן שזה לא נכון, אך כך הם טעו לחשוב) אז זה מסוכן מאוד אם היו יהיה מלך על כולם, כי הוא ילמד את כולם להיות רשעים כמותו. ולכן האחים חשבו, לפי הטעות שלהם, שמצווה לשנוא את יוסף שח"ו לא יעשו אותו מלך עליהם, וכמו שהיה צריך לשנא את עשיו ואת ישמעאל שלא יחשבו שהם הבנים החשובים כך גם צריך לשנא את יוסף. אבל באמת אנחנו יודעים ילדים שיוסף היה צדיק והאחים לא הבינו נכון את ההתנהגות שלו וזה לא בסדר שהם שנאו אותו.¹²

יוסף הצדיק שוב חלם חלום קדוש ושוב רץ לאחיו האהובים לספר להם ולאביו יעקב וסיפר להם שראה בחלום שיש שמש וירח ועוד אחד עשר כוכבים וכולם משתחוים ליוסף. האחים הבינו שיוסף חלם כנראה שאבא ואמא שלו וכל האחים שלו ישתחוו לו השמש היא במקום יעקב והירח במקום יעקב ובמקום יעקב ילד אחד מהשבטים וכולם משתחוים לו. יעקב אבינו כששמע את החלום הזה הרגיש שזה באמת חלום קדוש של נבואה ולכן החליט לזכור אותו ולשמור את החלום הזה

⁷ "ויבא יוסף את דבתם רעה - שלפי שבני יעקב מן האמהות היו חושבים את בני השפחות כעבדים מצד אמותם, ודברי עליהם דבה לקראם עבדים. ובני השפחות גם הם נדברו רע על בני האמהות... הביא יוסף דבת שני הצדדים... אל אביהם כדי שיוכיחם אביהם ויעשה שלום ביניהם ויזהירם מזה. והנה מצד יוסף היה כל זה עדות על צדקותו ומדותיו הטובות... אבל השבטים דנו כל זה לחובה" מלבי"ם לז,ב.

⁸ "היתה הכותנת עשויה פסים פסים, פס אחד מצבע אחד ופס אחד מצבע אחר... והיתה הכותנת נאה" רד"ק לז,ג.

⁹ "כי יתר הבנים שהיו תמיד בשדה עם הצאן לבשו כדרך הרועים, אבל הוא שעמד בבית לפני אביו היה צריך ללבוש בגדי כבוד לכבוד אביו... זה מחביבת מצוות כיבוד ולכונה זו עשה לו הכותנת הזאת" מלבי"ם לז,ג.

¹⁰ "ויחלום יוסף חלום - ויחזה יוסף מחזה (כי היה זה חלום של נבואה)" רס"ג לז,ה.

¹¹ (ראה העמ"ד לז,ח) "יוסף בצדקתו ובטוהר נפשו החזיק את אחיו לאוהבים וחשב שהם יפתרו חלומותיו לטובה" מלבי"ם לז,ה.

¹² "באשר ראו (האחים) כי אהב אותו מכולם... ולכן וישנאו אותו. והוא כי עד עתה רק אחד מן הבנים היה הלב והסגולה... וישמעאל נדחה מפני יצחק ועשיו מפני יעקב... וראו שיעקב אהב רק את יוסף... ובאשר נדמה להם שהוא איש גאה ואיש זקון משתרר עליהם ומוציא דבה להבאיש ריחם בעיני אבינם, בפרט מה שראו בעיני החלומות כי חושב למלוך עליהם... וע"פ זה חשבו שהוא אם יצליח להטות לב אביו כל זה יהיה מילון ממאיר לבית יעקב לכן חשבו לכלות קוץ מכאיב מן הכרם לתועלת כללי, לא מקנאת איש מרעהו..." מלבי"ם לז,ד.

ולראות אם הוא באמת יתקיים. אבל בגלל שהוא ראה שזה מכעיס את האחים אז הוא החליט לגעור ביוסף ואמר לו מה זה החלום הזה שאתה חלמת? אתה באמת חושב שאני ואמך וכל האחים שלך ישתחוו לך?¹³ יעקב חשב שבזה שהוא יעיר לו האחים פחות ישנאו את יוסף, אך האחים המשיכו לקנאות בו.¹⁴

יוסף גדל והוא כבר בן 17 וכרגיל הוא נשאר עם אביו ואחיו יוצאים לרעות. בפעם הזאת האחים יצאו לרעות רחוק מאוד ליד שכם. למה הם מתרחקים עד שכם יש עוד הרבה מקומות לרעות בדרך בין חברון לשכם? אבל האחים הצדיקים נזהרים שלא לרעות במקומות שיש שדות שאינם הפקר ולכן הם מתרחקים הרבה עד שמגיעים למקום שהשדה ודאי לא של אף אחד.¹⁵

יעקב אבינו שידע שהבנים שלו הלכו לאיזור שכם חשש מאוד, הרי באיזור של שכם יש הרבה אנשים ששונאים את המשפחה של יעקב, יש שמה כל מיני חברים של אנשי שכם שנהרגו שאולי ירצו לעשות משהו לא נעים לבנים של יעקב. ולכן יעקב קורא ליוסף ומבקש ממנו שיבדוק מה שלום אחיו, שילך לאיזור שכם וימצא אותם שם ויבדוק אם הכל בסדר ויחזור לספר לו.¹⁶

יוסף הצדיק ברגע ששמע את בקשת אביו לא היסס ומיד אמר הנני - אבא אני מוכן לעשות מה שאתה מבקש.¹⁷ ברגע ששמע את התשובה יעקב שמח מאוד על בנו הצדיק שכי"כ אוהב ושמח לכבד את אביו. ויעקב הדריך אותו איך ללכת ולאן הם כנראה הלכו בשכם. יעקב אבינו מלווה את יוסף דרך ארוכה עד שהוא נפרד ממנו ויוסף ממשיך לבד.¹⁸

יוסף הצדיק הלך מיד במצוות אביו, הדרך רחוקה מאוד ארוכה וקשה, אך יוסף לא מתעייף, הוא כולו מלא שמחה על המצווה הנפלאה שזוכה לה לקיים את מה שאביו ביקש ממנו ולדאוג שלא ידאג ויפחד על שלום בניו. יוסף מגיע לשכם ושם הוא מחפש ימינה ושמאלה והוא לא רואה שום דבר, לא רועים ולא כבשים.¹⁹ אתם יודעים ילדים שלפעמים אבא מבקש עזרה למשל לסדר את החדר, ולפעמים זה קצת קשה אבל בכל אופן צריך להתאמץ ולהשתדל כמה שיותר לעשות את מה שאבא ביקש. וכך יוסף למרות שעכשיו הגיע לשכם ולא מצא אותם היה יכול לחזור ולמר לאבא שלא מצא, אך הוא רוצה לשמח את אבא שלו שידע מה קורה עם בניו ולכן הוא מחפש.²⁰ ופתאום עבר שם איש אחד והאיש הזה ראה שיוסף מסתכל ומחפש והוא רצה מאוד לעזור לו, הוא היה איש טוב מאוד שאוהב לעזור לאנשים, והא שאל את יוסף מה אתה מחפש? אולי אני יכול לעזור לך. ויוסף הצדיק עונה לו בנעימות "את אחי אנכי מבקש" - את האחים שאני כ"כ אוהב ודואג להם. "הגידה נא לי איפה הם רועים?" תגיד לי בבקשה, אם אתה יודע, איפה הם רועים.²¹ והאיש ענה לו שבאמת הוא ראה פה אנשים שהיו פה עם הרבה צאן, אולי הם האחים שיוסף מחפש והוא לא יודע לאן הם הלכו אך כשהם עזבו את המקום הוא שמע אותם מדברים זה עם זה שהם רוצים ללכת לכיוון דותן - שם מקום. אז כנראה שהם שם תלך לשם ותחפש אותם.

יוסף מיד ממשיך ומתקדם עוד כדי לקיים רצון אביו והוא מתקרב לדותן וכשהוא מתקרב לשם הוא רואה מרחוק אנשים עם מלא כבשים, והא שמח מאוד הנה ב"ה כנראה מצאנו את האחים, ב"ה הם בשלום, הכל בסדר אצלם, לא קרה להם שום דבר. ויוסף הולך ומתקרב אליהם. וגם האחים כבר מרחוק רואים איזה איש מתקרב, הם מסתכלים מי זה ומגלים אה, זה יוסף בעל החלומות, האיש הזה שמתנהג בצורה לא נעימה וחושב עוד שהוא יהיה המלך עלינו, אוי ואבוי אם הוא יהיה מלך כולם ילמדו ממנו להתנהג לא יפה, להתגאות ולהחליט על אחרים. (באמת כמובן שזה לא נכון יוסף הוא צדיק, אך האחים חשבו בטעות שהוא רשע) והאחים דיברו ביניהם והחליטו שאין ברירה וצריך להרוג אותו שח"ו לא יהיה מלך וכולם ילמדו

¹³ "ויגער בו אביו ואעפ"כ ואביו שמר את הדבר. יודע היו שהדברים עתידין ליגע (להגיע) אליהן אבל כדי להשקיט הקנאה שביניהם גער בו" חזקוני לז, י

¹⁴ "אמנם מה שחשב יעקב על ידי גערתו לשכך חמת אחיו היה בהפך כי קנאו בו אחיו" מלבי"ם לז, יא

¹⁵ איל מילואים

¹⁶ "הלא אחיך רועים בשכם - במקום סכנה שהרגו אנשי המקום" רשב"ם לז, יג

¹⁷ "שסיבת השילוח הוא משום ששמע שרועים בשכם, ששם מקום סכנה רבוצה ממעשה שכם, ע"כ פחד ורגז לבבו לדעת מהם" העמ"ד לז, יג

¹⁸ "יודע היה שאחיו שונאין אותו ולא רצה לעבור על דברי אביו" מכילתא בשלח א', תו"ש לז, צח

¹⁹ "כי יוסף לכבוד אביו נתאמץ ללכת אחריהם למקום רחוק, ולא אמר איך אלך והם שונאים אותי" רמב"ן לז, יד

²⁰ "הנני - לשון ענוה וזריזות, נזדרז למצוות אביו" רש"י לז, יג

²¹ 18

¹⁹ "יאמר כי הוא תועה מן הדרך ולא היה יודע אנה ילך... ויאריך הכתוב בזה להגיד כי סבות רבות באו אליו שהיה ראוי לחזור לו, אבל הכל סבל לכבוד אביו"

רמב"ן לז, טו

"להגיד חשיבותו של יוסף נכתב זה שלא רצה לחזור לאביו כשלא מצאם בשכם אלא בקשם עד שמצאם" רשב"ם לז, טו

²⁰ "הולך אנה ואנה למצא מקום מרעיתם" ספורנו לז, טו

²¹ "הגידה - לשון ענוה, נא - לשון בקשה" שכל טוב תו"ש לז, קטו

ממנו. ילדים, זה נורא ואיום מה שהאחים חשבו לעשות, להרוג אח, אוי ואבוי! אך זה היה מתוך טעות הם חושבים שהם עושים בזה מצווה גדולה שלא יטעו אחריו אנשים.²²

ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא בואו נהרוג אותו וככה בטוח לא יתקיימו החלומות, הוא לא יוכל להיות מלך לעולם. ראובן האח הבכור שמע את האחים אומרים כאלו דברים והוא נחרד. ח"ו, הוא אמר לאחים אל תעשו את זה. להרוג יהודי? זה נורא ואיום. תקבלו אותו כמו אחים בנעימות²³ אך האחים לא היו מוכנים לשמוע הם היו בטוחים שהם צודקים במה שהם חושבים שהוא רשע וצריך למות. כשראובן הבין שאין ברירה והאחים רוצים להרוג את יוסף ניסה לשכנע אותם שלפחות לא יהרגו אותו ממש בידיהם²⁴ ולכן עדיף להשליכו לבור שימות מעצמו.

האחים כששמעו את דברי ראובן כבר קצת התחילו לחזור בתשובה, קצת מאוד, והם הסכימו שבאמת זה לא בסדר שהם יהרגו אותו ממש אלא הם ישמעו בקול ראובן ובמקום שהם יהרגו אותו הם ישימו אותו בבור וזה קצת פחות חמור כי הוא ימות שם מעצמו כי לא יהיה לו מיים לשתות ולא אוכל לאכול, והבור הוא עמוק ולא יוכל לצאת משם ואף אחד לא ישמע את קולו וכך ימות מעצמו אחרי כמה זמן.²⁵ אך הם עצמם בידיים שלהם לא יהרגו אותו.

אתם יודעי ילדים שבאמת ראובן לא התכוון שיוסף ישאר בבור כל הזמן וימות שם, ראובן רק שיכנע את האחים שלא יהרגו אותו אלא ישימו אותו בבור והתכוון שאחרי קצת זמן הוא יחזור לבור ויציל את יוסף מן הבור ויחזיר אותו בחזרה ליעקב אבינו. הוא פשוט הבין שאם יאמר לאחים שלא יגיעו בו בכלל הם לא יקשיבו לו בכלל ולכן הציע את הרעיון הזה.

יוסף התקרב אל האחים והגיע אליהם בשמחה לדרוש בשלום, אך הוא לא מבין מה קורה, האחים באים ותופשים אותו. יוסף לא מבין הוא מתחנן אליהם מבקש שלא יגעו בו אך האחים אכילו לא שומעים וממשיכים לתפוש אותו מורידים ממנו את הכותנות המיוחדות כתונת הפסים שקיבל ורוצים להוריד אותו אל תוך אחד הבורות. יוסף מתחנן ובוכה למה אתם עושים לי את זה? אני אוהב אותכם, אל תורידו אותי אך האחים ממשיכים לחפש ברו, הם בטוחים שיוסף הוא רשע וצריך שימות.²⁶ האחים מחפשים בור שאפשר לשים בו את יוסף, הם מגיעים לבור אחד, לא אי אפשר לשים את יוסף בתוכו, הבור מלא מים ויוסף יטבע וימות מיד. הם מוצאים עוד בור אך גם שם אי אפשר לשים את יוסף יש בתוכו אבנים ואם יוסף יפול לתוכו הוא יכול להפצע ולמות. והנה סוף סוף מצאו בור עמוק שאין בו לא מיים ולא אבנים בור ריק.²⁷ והאחים מורידים את יוסף בזהירות שלא יפגע אל תוך הבור, שימות שם מעצמו. יוסף מתחנן שלא ישליכו אותו והאחים לא מקשיבים ולא שומעים.

אתם יודעים ילדים, שבאמת אחרי הרבה הרבה שנים האחים מאוד הצטערו על זה שהם זרקו אותו לבור ולא הקשיבו לו והם התחרטו וחזרו בתשובה על כל מה שעשו "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו"²⁸. אבל עכשיו האחים טעו וחשבו שכך צריך לעשות ליוסף שחשבו שהוא רשע ורוצה למלוך עליהם.

יוסף הצדיק נמצא בתוך הבור, הוא מתפלל לה' שיציל אותו, והוא נמצא שם בתוך הבור עמוק עמוק באדמה, גם אם הוא יצחק אף אחד לא ישמע. ויוסף הצדיק בטוח שה' יעזור לו וישמור עליו. אתם יודעים ילדים שכבר עכשיו ה' שומר על יוסף הצדיק, אתם יודעים שהאחים כשזרקו את יוסף לבור הם לא שמו לב אבל בתוך הבור היה מלא נחשים ועקרבים מסוכנים. הבור היה מאוד עמוק ולכן האחים לא ראו. כשיוסף הורד לבפנים הוא ראה את כל הנחשים ופתאום מה קרה? ברגע שהוא נכנס כל הנחשים נכנסו לתוך החורים שלהם וכל העקרבים התחבאו ויוסף לא נפגע מהם בכלל,²⁹ ויוסף ניצל מהם בנס. כי ה' תמיד שומר על הצדיקים ודואג להם אפילו בזמן שנראה שמאוד קשה ועצוב להם ה' שומר.

²² "הנה כל האחים היו מסכימים לדעת אחד להשתדל בכל עוז לדחות מעליהם הרעה ההיא אשר חשבה" עקידת יצחק עמ' רמה.

²³ "תחילה רצה להצילו לגמרי שלא יעשו לו מאומה" מלבי"ם לז, כא

"דברים אחרים (קודם הצעת הבור) אמר להם מתחילה שלא קיבלו ממנו, כמו שאמר להם (בפרשת מקץ) הלא דברתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וכאשר ראה שלא שמעו לעזבו אמר להם אם כן אל תשפכו דם בידים" רמב"ן לז, כב

²⁴ "לימד אותם שאין עונש הגורם (מיתה ע"י דבר אחר) כעונש השופך דם בידיו" רמב"ן לז, כב

²⁵ רמב"ן לז, כב

²⁶ "כי היה אחיהם בשרם מתחנן ומתנפל לפניו ולא ירחמו, והכתוב לא סיפר זה שם, או מפני שהדבר ידוע בטבע כי יתחנן אדם לאחיו בבואו לידם להרע לו וישביעם בחיי אביהם ויעשה כל אשר יוכל להציל נפשו ממות או שירצה הכתוב לקצור בסורחנם" רמב"ן מב, כא

²⁷ "שם היו בו מיים לא יטביעו אותו שכבר נמנעו משפוך דמו" רמב"ן לז, כד

"והבור ריק - בלי אבנים שלא יוטל ויהא נפצע ראשו. אין בו מיים - השגיחו שלא יהיה נטבע במיים שיהא כאילו הרגוהו בידיים" העמ"ד לז, כד

²⁸ מב, כא

²⁹ "היו נחשים ועקרבים בחורי הבור, או שהיה עמוק ולא ידעו בהם" רמב"ן לז, כד

לאחר שהאחים הורידו את יוסף לבור הם התיישבו לאכול לחם - לסעוד. ראובן הלך לביתניים לאיזה מקום אחר והאחים ישבו לסעודה. בד"כ מי שיושב לסעודה, הוא יושב בנחת ואוכל, הוא מסתכל על מה שהוא אוכל ועל מה שמגישים לו. אבל פה אחי יוסף יושבים לאכול וכל הזמן מסתכלים לכל מיני צדדים ימינה ושמאלה. אתם ידועים למה? הם כבר מתחילים להרגיש שאולי זה לא בסדר מה שהם עשו, אולי הם צריכים להתחרט,³⁰ האחים רואים מרחוק אורחת ישמעאלים רכובים על גמלים ומגיעים לכיוון שלהם ויהודה שהיה אחד מהמחליטים מבין האחים, אמר לאחיו שהוא כבר קצת מתחרט על מה שעשו "שאין זה פשרה שלא לשפוך דם בידיים אלא להשליכו אל הבור וימות תחתיו סוף סוף אנו הורגים אותו" ולכן נראה לו שזה לא בסדר והוא מציע רעיון אחר שפשוט ימכרו את יוסף לעבד לישמעאלים האלו שמתקרבים, וכך הוא ישאר חי אך לא יהיה מלך ומחליו אלא עבד בארץ אחרת. ועדיף כך שלא להורגו שהרי הוא אח שלנו "על כן אין לנו לצער בידים". "וישמעו אחיו - התבוננו כי כן (נכון) דבר יהודה"³¹. והסכימו אולם שבאמת זה לא בסדר שזרקו אותו לבור ועדיף למכור אותו לעבד.³²

האחים ב"ה כבר קצת חזרו בתשובה שהחליטו שלא להשאיר אותו בבור אלא למכור אותו, אך עדיין זה חמור מאוד. מותר למכור אח? ח"ו, אבל הם טעו לחשוב שזה מה שצריך לעשות. ובעז"ה בסוף עוד נלמד שהם חזרו בתשובה לגמרי. האחים חשבו למכור את יוסף לישמעאלים שהיו רחוקים, אך לביתניים הם לא שמו לב ואנשים אחרים שהיו שם שבאו מארץ מדיין - מדיינים הגיעו ליד הבור וגילו שם את יוסף בבור והוציאו אותו מהבור וכשהישמעאלים הגיעו, המדיינים מכרו את יוסף לעבד לישמעאלים תמורת עשרים כסף. האחים שראו את המדיינים מוכרים את יוסף לישמעאלים שמחו שבדיוק קרה מה שהם תכננו לעשות, למכור אותו לעבד. האחים אמנם לא מכרו בעצמם את יוסף, אך הם רצו לעשות את זה וגם שמחו שזה קרה ולכן זה נחשב להם כאילו הם בעצמם עשו החטא החמור הזה. מה הם היו צריכים לעשות באמת? ברגע שהם ראו שמוכרים את אח שלהם הם היו צריכים לעמוד ולצעוק: מה זה פה? אנחנו לא מסכימים! זה אח שלנו! אל תמכרו אותו! הם היו צריכים אפילו להתנגד בכח. אבל האחים לא עשו ככה ולכן זה נחשב שהם מכרו אותו.³³ יוסף הצדיק כבה נהיה לעבד של הישמעאלים והם מובילים אותו למצריים, יוסף בודאי מאו עצוב ומסכן. אבל כמובן אפילו שמאוד קשה לו והוא נמצא בצרה כזו גדולה הוא יודע שה' אוהב אותו ושומר עליו. אתם יודעים ילדים שבד"כ ישמעאלים שהולכים עם גמלים יש להם נפט, ערבים אוהבים למכור נפט, יש להם הרבה נפט בארץ שלהם והם סוחרים בזה. וכמעט תמיד כשרואים סוחרים ישמעאלים עם גמלים יודעים שהם סוחרים בנפט. לנפט יש ריח רע מאוד, כשמישהו מחזיק בקבוק נפט כל מי שמסביבו מרגיש את הריח הלא נעים. אתם יודעים ילדים שפה היה דבר מיוחד הישמעאלים האלו שקנו את יוסף שלא כרגיל הם לא היו סוחרים של נפט אלא של בשמים ועל הגמלים היו כל מיני סוגים של בשמים. איך זה קרה? ה' שומר על יוסף והוא לא רוצה שהוא יסבול בדרך מהריח הלא נעים ולכן הוא כשהסוחרים האלו ימכרו בשמים ולא נפט.³⁴ וכך יוסף הולך ומובל למצריים והוא עצוב מאוד אך לפחות בדרך יש לו ריח נעים והוא נעים והוא קמת פחות סובל בתוך כל הצרה הגדולה.

האחים לאחר המכירה הלכו והתרחקו מן הבור, וראובן שלביתניים היה במקום אחר, חיכה לזמן שהאחים ילכו ואז יוכל "למשוך את יוסף בחשאי להשיבו אל אביו, והיה שעה מוכשרת לכך בשעה שהיו כולם רחוקים מאותו מקום"³⁵ "מה עשה ראובן? הלך וישב באחד מן ההרים לידר בלילה להעלות את יוסף מן הבור"³⁶ ובלילה ראובן הלך לחפש את הבור כדי להציל את יוסף (הוא לא ידע שהאחים כבר מכרו אותו) וראובן מתקרב אל הבור ומסתכל פנימה, לא, זה הבור עם המים זה לא הבור של יוסף... עד שמוצא את הבור של יוסף "ויעמדו ראובן על הבור ולא שמע דבר, ויקרא יוסף יוסף ואין דובר דבר.

³⁰ "ויישבו לאכול לחם וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים - מספר הכתוב בשבחים של שבטי יה שגם בכל חמתם ופעולתם לרעה לרעה ליוסף, מכ"מ לא יכלו לישב במנוחה מרוב התפעלות על המקרה שבא לידם, ועל החמלה שהרי בכה והתחנן להם... על כן גם בשעה שישבו לאכול... המה נשאו עיניהם וראו מרחוק, והיינו משום שעמדו בתוך האכילה כמשתאה לראות דבר מה יסכון להם (איזה תועלת תצא להם) לאותו מעשה" העמ"ד לז, כה

³¹ העמ"ד לז, כז

³² "ובאשר עיקר מגמתנו שיתרחק מבית אביו ולא ישתרר עלינו, ונשיג התכלית הזה במה שנמכרנו לישמעאלים" מלבי"ם לז, כז

³³ ע"פ רשב"ם, רב"ח והעמ"ד לז, כה

³⁴ "והלא אין דרכם של ערביים להיות נושאים אלא עורות ריח רע ועטרן?" תו"ש לז, ס"ק קנא

"להודיע זכותן של צדיקים כמה מסייעתן שאילו ירד ידיד האהוב הזה (יוסף) עם הערביים האם לא היו ממיתים אותו מריח גמלים ועטרן? אלא זימן לו

הקב"ה שקים מלאים בשמים וכל ריחנין טובים שלא ימות מריח הגמלים ומריח העטרן" מכלתא בשלה, תו"ש לז, קנא

³⁵ העמ"ד לז, כט

³⁶ תנחומא וישב ב. תו"ש לז, קעב

ויאמר ראובן אך כי מת יוסף מיראה או כי נחש המיתו. וירד ראובן עד תוך הבור (לראובן היה חבל³⁷) ויבקש את יוסף ולא מצא אותו בבור ויעל³⁸ "כין שירד ראובן בלילה לאותו הבור להעלותו ולא מצאו, קרע את בגדיו ובכה"³⁹ וראובן בא אל אחיו עצוב ובוכה⁴⁰. יוסף הצדיק מת ובטח אבא מאוד יצטער, מה נעשה? איך נוכל לנחם אותו? ויוסף עצמו שכ"כ מסכן שמת כך כשהוא צעיר, הייתי בטוח שאצליח להציל אותו ולכן אמרתי לכם להשליך אותו לבור, ועכשיו אוי ואבוי, הוא מת. וראובן כ"כ בונה ומצטער ובגדיו קרועים וכשאחיו רואים אותו כך כמה שהוא מצטער הם כבר יותר חוזרים בתשובה ומצטערים על מה שעשו, והם כבר קצת מבינים שזה לא בסדר מה שהם עשו וכמה זה מעשה חמור.⁴¹

האחים חושבים מה נעשה עכשיו. מה נאמר לאבא-ליעקב. באמת, מה הם היו צריכים לעשות, הם היו צריכים לספר לו את כל האמת מה שעשו. אבל הבנים חשבו שעדיף שהם יאמרו לאבא דבר שהוא לא אמת כדי שהוא לא יצטער כ"כ מזה שישמע שהבנים שלו עשו מעשה כזה הורא. ולכן הם החליטו לקחת את כתונת הפסים של יוסף ולהטביל אותה בדם של שעיר עיזים ששחטו ואז יעקב יחשוב שיוסף נטרף ע"י איזה אריה או נמר או משהו דומה, וכך הוא לא יצטער כ"כ שלא ידע שהבנים שלו גרמו את העלמות יוסף. אבל באמת זה לא נכון, אסור לשקר גם במקרה כזה, אך האחים טעו לחשוב שעדיף שיאמרו דבר שאינו אמת.

האחים לקחו את הכתונת וטבלו אותה בדם והגיעו לחברון ושם שלחו אותה ליעקב ואמרו לו שמצאו את הכתונת הזאת באיזה מקום כשהיא טבולה בדם האם אתה מכיר את הכתונת הזאת? ויעקב הסתכל על הכתונת, כן הוא מכיר! זה כתונת בני, חיה רעה אכלתנו! אוי ואבוי, טרופ טורף יוסף! ויעקב בוכה ומצטער ומרוב צער קרע את בגדיו, ולקח שק ולבש אותו במקום הבגדים החשובים שהיו לו להראות כמה שהוא אבל ומצטער. והוא בוכה על בנו האהוב שכ"כ שמח בו ולמד אתו כל הזמן, ויעקב לא פוסק מלבכות והצטער⁴². בניו של יעקב ובתו וכלותיו⁴³ ונכדותיו ונכדיו כולם מנסים לנחם אותו ניגשים אליו ואומרים לו כל מיני דברים שינחמו אותו אך הוא לא מתנחם, ממשיך לבכות ולבכות בלי סוף וכשבניו ניסו לנחמו אמר להם שהוא מרגיש שלא יתנחם לעולם - "עד הקבר אתאבל עליו".⁴⁴ הבנים מתעצבים מאוד כשהם רואים את אביהם כמה שהוא מצטער, עכשיו הם כבר ממש מצטערים על מה שהם עשו. הם כ"כ מתחרטים על המעשה הזה, אך כבר אין מה לעשות, יוסף כבר מזמן נמצא במצריים ומצריים היא ארץ גדולה מאוד, אין סיכוי למצא אותו שם, האחים ממש עצובים ומחליטים שמעכשיו יהודה שהוא היה רגיל להיות המחליט על כולם, יותר לא יהיה מחליט, שהרי הוא זה שהחליט את ההחלטה הלא טובה הזו למכור את יוסף⁴⁵. הבנים לא רק מורידים את יהודה מגדולתו, אלא גם הם בעצמם מרגישים שהם כ"כ מצטערים והם מתפזרים כל אחד למקום אחר⁴⁶, ומרוב צערם הם אפילו מפסיקים לשתות יין, הם פשוט לא מסוגלים לשתות יין שמשמח בשעה שהם כ"כ עצובים. אתם יודעים ילדים שהם לא שתו יין, לא יום אחד ולא שתיים אלא עשרים ושתיים שנה! כל האחים מרוב צער לא טעמו טעם יין, כ"כ הם התחרטו על המעשה הנורא שעשו.⁴⁷

לבינתיים הישמעאלים כבר מזמן הובילו למצריים שם ושם הם מכרו אותו לעבד ומי שקנה אותו לעבד היה פוטיפר שר הטבחים של מצריים⁴⁸. במצריים היה מלך שקראו לו פרעה שהוא המחליט הראשי על הכל, אך מתחת המלך ישנם שרים, כל שר אחראי על משהו אחר, שר אחד אחראי על האוכל ואחד על צבא. ופוטיפר היה שר הטבחים, השר שאחראי להרוג את כל מי שהמלך אמר שצריך להרוג, והשר הזה קנה את יוסף שיהיה עבד שלו ויעשה כל מה שהוא אומר לו בכל מיני עבודות בבית- בישולים נקיונות וכוד'.

³⁷ "היכן היה? הלך להביא חבל להעלותו" לק"ט, תו"ש לז, קעג

³⁸ ספר הישר, תו"ש לז, ס"ק קעב

³⁹ תנחומא, תו"ש לז, קעב

⁴⁰ "הילד איננו ואני אנה אני בא - אנה אברח מצערו של אבא" רש"י לז,

⁴¹ ראה תנחומא ישן וישב י"ב, תו"ש לח, יא

⁴² "התאבל עליו מאוד על שהיה אוהבו מכל בניו, ועוד כי הוא שלחו ואמר כי הוא פשע בו ששלחו יחיד רד"ק לז.לד

⁴³ רש"י לז, לה

⁴⁴ "ויבך אותו אביו - שהראה בו אהבת אב על הבן העובד אותו כי הוא היה עמו תמיד, כי אף ע"פ שהיה רועה עם אחיו, ברוב היה עומד עם אביו ועובד אותו,

ובכל שעה שהיה צריך לעבודתו היה זוכרו ולא היה יכול להתאפק מלבכות" רד"ק לז, לה

⁴⁵ "וירד יהודה מאת אחיו - הורידוהו מגדולתו" "כיון שראו בניו שכך היה (יעקב) מתרעם ולא היה מקבל תנחומין הלכו להם אצל יהודה אמרו לו אתה עשית לנו את כל הרעה הגדולה. אמר להם אני אמרתי לכם מה בצע ואתם אומרים אתה עשית? אמרו לו ולא שמענו לך, אתה אמרת לנו ונמכרנו לישמעאלים ושמענו לך, אילו אמרת לנו ונחזירו לאביו לא היינו שומעים לך" תנחומא ישן וישב יב' וח'. תו"ש לח ז' וז'.

"שהורידוהו אחיו מגדולתו שנתחרטו במכירת יוסף" רד"ק לח, א

⁴⁶ ראה ב"ר פה. תו"ש לח, יז

⁴⁷ שבת קלט. תו"ש מג, צו

⁴⁸ "שר הטבחים - על ידו נידונין הנרצחים והאסורים בבית הסוהר שלו" רשב"ם לט, א

יהודה לאחר שאחיו החליטו להורידו מגדולתו, החליט לעבור למקום אחר⁴⁹ ולכן התרחק מחברון והגיע למקום שנקרא עדולם⁵⁰. יהודה כבר היה מבוגר והגיע זמנו להתחתן וב"ה יהודה מצא שם אשה, אשה שאיננה שייכת לעם של הכנעניים הרשעים⁵¹ ואבא שלה שוע היא איש חשוב⁵² ויהודה גייר אותה והתחתן עמה.⁵³

ולאחר שהם התחתנו ב"ה נולדו להם ילדים. לילד הראשון קראו ער, לשני אונן ולשלישי שלה. וכשער גדל יהודה לקח לו לאשה את תמר, תמר היתה צדיקה מאוד היא היתה הבת של שם⁵⁴. ותמר גם שמחה מאוד להתחתן עם המשפחה הצדיקה של יעקב אבינו ובמיוחד עם המשפחה של יהודה שהיא משפחה שעתידים לצאת ממנה מלכים לעם ישראל⁵⁵.. תמר הצדיקה התחתנה עם ער ואתם יודעים ילדים שהיא היתה כזאת צדיקה שגם בבית המשפחה של יהודה היתה הולכת בצניעות כל הזמן, עד כדי כך שיהודה כמעט ולא הכיר אותה. הוא דיבר איתה כל מיני דברים אך לא ידע כמעט איך היא נראית⁵⁶.

ער הבן של יהודה הי רשע ולכן ה' המית אותו והוא מת ותמר נשארה לבד. איזה מסכן ער, הוא מת בתור אדם רשע ואין לו שום ילדים שנשארו בעולם שיכולים לעשות מצוות ומעשים טובים, גם אף אחד לא יזכור אותו כי אין לו שום בן או נכד שכשרואים אותו נזכרים בסבא שלו שנפטר. אתם יודעים ילדים שבתורה כתוב מה לעשות כדי שמי שנפטר בלא ילדים לא יהיה כזה מסכן. מה אפשר לעשות? אפשר שהאשה שלו תתחתן עם האח שלו ויוולדו להם ילדים וכך הילדים שיוולדו יזכירו קצת את האח שנפטר. לכן יהודה לקח את בנו השני אונן ואמר לו שיתחתן עם תמר וכך יעשה מצווה גדולה שהילדים שיוולדו יזכירו את אחיו ער שנפטר.⁵⁷ אונן כמובן היה צריך לשמוח מאוד להתחתן עם תמר ולהוליד ילדים שזה מצווה גדולה שיוולדו לו ילדים שיחשבו כאילו הם הממשיכים של ער. אך אונן היה רשע, והוא רצה שהילדים שלו יחשבו רק שלו ולא גם קצת של אחיו, ולכן הוא לא רצה שיוולדו להם ילדים⁵⁸ ולכן ה' עשה שהוא גם ימות.

עכשיו גם ער וגם אונן שניהם מתו בלא שום ילדים, אין להם זכר בעולם. ומי יכול להתחתן עם תמר כדי שיחשב כאילו יש להם ילדים? או שלה האח הקטן, או יהודה האבא, שגם הוא מהמשפחה⁵⁹. יהודה חשש מכך ששלה יתחתן עכשיו, דבר ראשון הוא היה עדיין קטן מאוד בן כמה שנים, ואפילו כשיגדל קצת, יהודה רצה לחכות שיגדל יותר שלא יחטא ח"ו כמו אונן וימות גם הוא.⁶⁰ לכן יהודה אמר לתמר שתלך לבינתיים לבית אביה ותמתין שם עד ששלה יגדל, וכששלה יגדל הוא ישיא אותה לו. לבינתיים שלה גדל אך עדיין יהודה חיכה שיגדל יותר.⁶¹ תמר ראתה ששלה כבר גדל וראוי להתחתן ועדיין היא לא ניתנה לו לאשה, ומרוב רצונה לזכות וללדת ילדים למשפחת יהודה הצדיק החליטה שבמקום לחכות שישארו אותה, היא בעצמה תדאג להתחתן עם משפחת יהודה⁶².

אתם יודעים ילדים שהיום אנחנו יודעים שכל אבא ואמא מתחתנים לכל החיים, האבא אומר לאמא בחתונה הרי את מקודשת לי, ומעכשיו הם התחתנו לתמיד. פעם בזמן של התורה כשהבנים של יעקב היו עדיין חיים, היתה אשה לתמיד כמו היום - היה אפשר להתחתן עם אשה לכל החיים שהיא תהיה מקודשת לתמיד, והיתה קִדְּשָׁה - היה אפשר גם לעשות חתונה

⁴⁹ "שלא היה יכול לסבול צערו של אביו" חזקוני לח,א

⁵⁰ "ויט עד איש עדולם - נטה אהלו עם צאנו עד שהלך לעדולם ונתחבר עם זה האיש" רד"ק לח, והיה "אדם גדול ונכבד עד שהיהודים התרועעו עמו" העמ"ד לח,א

⁵¹ בת איש כנעני - אם נאמר כנעני ממש אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק, בא יצחק והזהיר את יעקב ויהודה הולך ומתחתן עם כנענית? אלא אמר ר' שמעון בן לקיש את איש סוחר" תרגום לפסחים נ., תו"ש לח,יח

⁵² "בוצינא דאתרא" (- הנר של עיר) ב"ר פה

⁵³ יוב"ע לח,ב

⁵⁴ תו"ש לח, יט. "היתה חשובה מאוד עד שהיא כדאית להזכר בשמה" העמ"ד לח,ו

⁵⁵ ראה רמב"ן לח,יא. "שהיתה מתאוה להעמיד ממנו בנים" רש"י לח,יד.

"כי לא נתכוננה אלא להיות לה זרע מיהודה כי הכל היו מתוים לזרע אברהם אבינו להדבק בו" רד"ק לח,יט

⁵⁶ סוטה י:, תו"ש לח,עב.

⁵⁷ [כדאי להסביר לילדים את כל השתלשלות העניינים עם קוביות/ספרס וכדו' בהתחלה יהודה מתחתן עם בת שוע ונולדים להם שלשה ילדים (אותה צורה) ותמר מתחתנת עם ער והוא נפטר, מתחתנת עם אונן והוא נפטר וחוזרת לבית אביה, בת שוע נפטרת וכו']

⁵⁸ "והנה נחשב לאכזריות גדולה באח כאשר לא יחפץ ליבם" רמב"ן לח,ט

⁵⁹ "שהרי קודם מתן תורה כל הקרובים מיבמים ואפילו אביו של מת... וכשניתנה תורה נתחדשה הלכה שלא ליבם אלא אחיו מן האב" חזקוני לח,יג "מנהג היה בדורם כל הגדול מייבם, ואם הבן קטן האב מייבם" חזקוני לח,כד

⁶⁰ "ויהיה חכם וישמור עצמו מעוון גדול כז" חזקוני לח,יא

⁶¹ "שהיה שלה ראוי ליבם אבל לא רצה אביו שייבם אותה ועודנו נער פן יחטא בה כאחיו אשר מתו בנעוריהם ... וכאשר יגדל וישמע למוסר אביו אז יתנהג לו לאשה" רמב"ן לח,יא

⁶² "וכאשר המתנה ימים רבים וראתה כי גדל שלה בעיניה (שראוי להתחתן) והוא עודנו נער לאביו כי אין לו עשר שנים והיה ממתין לו עוד (שיתחנך), אז מיהרה תמר ברוב תאוותיה להוליד מזרע הקודש ועשתה מעשה הזה" רמב"ן לח,יא.

"אמרה: אין שלא חפץ בה יהודה לתת לבנו יהיה לו זרע ממני שלא בידיעתו" רד"ק לח,יד

מסוג אחר, חתונה ליום אחד. אשה כזאת קוראים לה קדשה.⁶³ זה היה מותר אבל זה לא היה כ"כ מכובד, אנשים מכובדים מתחתנים עם אשה לכל החיים ולא כל יום לוקחים אשה אחרת.⁶⁴

עבר הרבה זמן שלה גדל ולא ניתן לתמר ולבינתיים אישתו של יהודה, הבת של שוע נפטרה ויהודה נשאר לבד בלא אשה. יהודה החליט ללכת לתמנה ושם לראות את שלום הכבשים שלו ואיך גוזזים אותם האנשים שמינה אותם לשמור על הצאן. תמר שמעה שיהודה חמיה עולה לתמנה והיא החליטה שעכשיו יש אפשרות להתחתן עם יהודה שהרי כבר הרבה שנים היא מחכה להתחתן עם מישהו מהמשפחה שלו, ואולי תצליח לפחות להתחתן אתו לחתונה של יום אחד.⁶⁵ תמר לבשה בגדים יפים והתיישבה בדיוק באמצע הדרך לתמנה במקום שבו יהודה היה צריך לעבור. יהודה באמת עבר במקום הזה והיא היתה נראית לו כמו קדשה - אשה שרוצה להתחתן ליום אחד, הוא גם לא הכיר אותה שהיא תמר כלתו בגלל שהיתה תמיד צנועה בביתו ולכן לא ידע איך היא נראית.⁶⁶ ויהודה הציע לה להתחתן אתה ליום אחד, ותמר הסכימה אך שאלה אותו מה יתן לה במתנה תמורת זה שמסכימה להתחתן אתו? והוא אמר שהוא ישלח לה גדי עיזים, עכשיו אין לו אך כשהוא יגיע למקום שגוזזים את הצאן הוא יקח משם גדי עיזים אחד וישלח לה. תמר אמר שהיא מסכימה אך בתנאי שיתן לה ערבון לבינתיים. תמר חששה שאולי יהודה ישכח בסוף לשלוח לה את הגדי ולכן ביקשה שיתן לה משהו שיהיה בידה כבר עכשיו והוא יהיה ערבון ואח"כ כשיתן לה את הגדי שהבטיח היא תחזיר לו את הערבון.⁶⁷ יהודה הסכים לתת את הערבון ושאל אותה מה היא רוצה בתור ערבון? היא ענתה שיביא לה לבינתיים את החותמת שלו, ואת השמלה שלו - מין חלוק עליון שהיה לובש, ואת המקל שלו, ושלושת הדברים האלו יהיו אצלה עד הוא יביא לה את הגדי שהבטיח. והא הסכים ונתן לה והתחתן עמה ליום אחד והלך למקום שגוזז את הצאן. וגם תמר הלכה בחזרה לבית אביה ולבשה שוב את הבגדים הרגילים שלה.

יהודה הלך למקום גזיזת הצאן וכמובן דבר ראשון שעשה הוא לקיים את מה שהוא הבטיח, הרי הוא חייב לקדשה גדי עיזים, ולכן יהודה ברגע שהגיע⁶⁸ קרא לחבר שלו חירה וביקש ממנו שילך בדרך שבה יהודה הלך וכשיראה שם את הקדשה יתן לה את הגדי שהבטיח לה ויקח ממנה את הערבון - המקל, החותמת והשמלה. יהודה נתן לחירה גדי משובח מאוד שיתן אותו לקדשה כדי שבטוח תהא מרוצה ותקויים הבטחתו של יהודה.⁶⁹ וחירה הלך עם הגדי לחפש את האשה ולא מצאה, הוא ידע שהייתה מאוד יצטער אם לא תקויים הבטחתו לתת לה את הגדי ולכן חירה המשיך לחפש, הוא שאל גם את אנשי המקום האם הם ראו את הקדשה שהיתה פה, אולי הם יודעים איפה היא נמצאת. ואנשי המקום אמרו שהם לא יודעים על שום קדשה שהיתה שם. חירה התייאש מלחפש וחזר ליהודה ואמר לו שלא מצא שום קדשה וגם אנשי המקום אמרו שלא היתה שם שום קשה. יהודה מאוד הצטער לשמוע שלא נמצאה הקדשה שהרי הוא כ"כ רוצה לקיים את הבטחתו לתת לה את הגדי לולכן הוא ביקש מחירה לנסות שוב ולחפש אולי במקרה הוא ימצא⁷⁰, שלא יהיה לנו ביזיון שיאמרו שאנחנו מבטיחים משהו ולא מקיימים, ולכן תשתדל מאוד מאוד למצא אותה ולתת לה. וכשחירה שוב חיפש ולא מצא הבין יהודה שאין ברירה שכנראה שהקדשה נעלמה ויותר יודה לא חייב לה את הגדי כיון שעשה את ההשתדלות והתאמץ למוצאה.⁷¹ עברו שלשה חדשים וב"ה מתחילים לראות שתמר בהריון, הנשים כבר שמות לב שלתמר יש תינוק בבטן, איך יכול להיות שיש לה תינוק הרי אין לה בעל? אתם יודעים מי הבעל שלה? יהודה שהתחתן אתה ליום אחד ממנו יש לה את הילדים אך יהודה לא יודע את זה, הרי יהודה לא ידוע בכלל מי היתה הקדשה, הוא לא הכיר שזו תמר. גם כל האנשים לא ידעו שיהודה ותמר היו נשואים ליום אחד. והם חשבו שתמר התחתנה עם סתם מישהו אחר לא מהמשפחה של יהודה, אוי ואבוי זה אסור, הרי היא חייבת להתחתן דוקא עם המשפחה של יהודה כדי שיהיה זכרון לער ולאונן שנפטרו בלא ילדים. באמת זה

⁶³ [קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו. וזו היא הנקראת קדשה] - "ומעשה יהודה ותמר יוכיח" רמב"ם אישות א, ד ומגיד משנה שם]

⁶⁴ לח, כג במפרשים

⁶⁵ "שהיתה מתאוה להעמיד ממנו בנים" רש"י לח, יד "מהרה תמר ברב תאותה להוליד מזרע הקודש ועשתה המעשה הזה" רמב"ן לח, יא

⁶⁶ סוטה י: תו"ש לח, עד

⁶⁷ (כדאי להדגים עם דוגמא מוחשית של ערבון)

⁶⁸ ראה רד"ק לח, כא-ב

⁶⁹ "אבל הצדק אשר למדנוהו (ממעשה יהודה) הוא שלא גזלה ולא שיקר ולא גרע ממה שהסכים עמה עליו... אין ספק שיהיה אותו הגדי (ששלח) בתכלית הטוב במינו... וזה הוא הצדק שנחלוהו (למדו אותו) מיעקב ויצחק ואברהם שלא לשנות דבור ולא להחליף מועד וליתן כל החובות בשלמות ובמלואם..." מו"נ ג, מט

⁷⁰ "תקחנו לה עוד פעם, כדי שלא נהיה לחרפה" רסג לח, כג

⁷¹ "הנה שלחתי הגדי הזה - ולא שיקרתי באמונתי" ספורנו לח, כג "כבר שלחתי הגדי הזה שהוא טוב, ובידך שאתה איש חשוב ולא מצאתה ומה יש לי עוד?" עקידת יצחק רמז:

נכון? תמר התחתנה עם מישהו לא מהמשפחה? לא, זה לא נכון היא התחתנה עם יהודה אך אף אחד לא ידע את זה. האנשים האלו שחשבו שתמר עשתה כזה מעשה חמור סיפרו ליהודה שכנראה תמר התחתנה עם מישהו שהיה אסור לה להתחתן אתו ולכן עכשיו היא בהריון.

יהודה כששמע את הדבר הזה מאוד הצטער לשמוע שכלתו עשתה מעשה כזה (כמובן שבאמת היא לא עשתה, אך כך הוא חשב, שהתחתנה עם מישהו אחר) ואמר שאין ברירה אם עשתה מעשה חמור כזה, לפי המנהג שנוהגים הדין שלה צריך להיות להמית אותה בשריפה.⁷² כך היה הדין באותו זמן, וכמו שהיום אם מישהו ח"ו הורג מישהו או מתחתן עם אשה של מישהו אחר ח"ו או חס וחלילה מחלל את השבת בכוונה שהדין הוא שצריך להרוג אותו כך גם באותו זמן היה הדין כך שאשה שנפטרה בעלה בלי שיהיה לה ילדים חייבת להתחתן דוקא עם מישהו מהמשפחה, ואם היא מתחתנת עם מישהו אחר הדין הוא שצריך להמית אותה בשריפה.

יהודה אמר לכמה אנשים שיביאו את המדורה כדי לשרוף את תמר, ולאנשים אחרים אמר שילכו להביא את תמר אל המדורה, ויהודה עצמו ועוד אנשים חיכו שיביאו אתה אל המדורה. האנשים האלו הלכו לקרא לתמר והתחילו להתקרב אתה אל המדורה ותמר הולכת ומתקרבת לאט לאט אל המדורה. ילדים, באמת תמר צריכה להשרף? בודאי שלא, הרי היא התחתנה עם יהודה בעצמו. אז למה תמר לא אומרת, היא יכולה פשוט לעמוד ולצעוק: יהודה! זה לא נכון הדין שאמרת! באמת אני התחתנתי אתך ליום אחד ולא עם מישהו מחוץ למשפחה, אז אני בכלל לא צריכה להשרף. אז למה היא לא צועקת את זה, הרי עוד מעט ישרפו אותה! אתם יודעים למה? כי אם תמר תצעק ככה יהודה יכול להתבייש מאוד מאוד גם מזה שהוא טעה בדין שהוא אמר שצריך לשרוף ובאמת זה לא נכון, אבל גם בעיקר מזה שהוא התחתן ליום אחד. אתם זוכרים ילדים שלמדנו שפעם היתה קדשה שהיה מותר להתחתן ליום אחד, אבל אפילו שזה היה מותר זה לא היה מכובד. אנשים מכובדים מתחתנים עם אשה לכל החיים ולא ליום אחד. אם תמר תאמר שיהודה התחתן אתה ליום אחד זה יהיה לו ביזיון גדול, זה יהיה לו מאוד מאוד לא נעים שהוא לא התנהג כמו האנשים המכובדים, ובמיוחד זה יהיה לו לא נעים כשישמעו את זה גם כל האנשים שמסביב. לכן תמר הצדיקה היתה מכונה להשרף העיקר שלא תבייש את יהודה, כזאת צדיקה היא היתה כ"כ נזהרה שחס ושלום לא לגרום לשום אדם להתבייש ח"ו.⁷³

תמר החליטה שאולי תנסה בכל אופן להסביר ליהודה שבאמת הוא זה שהתחתן אתה, אך בדרך שזה לא יתפרסם לכולם וכך יהודה לא יתבייש.⁷⁴ בדרך למדורה הגדולה אמרה לאחד האנשים שלקח אותה להשרף שיקח את מה שבידיים שלה ויתן את זה ליהודה ויאמר לו שהיא התחתנה עם האיש הזה שנתן לה את הדברים האלו והיא בהריון מהחטונה עם האיש הזה. מה היא שלחה ליהודה? היא שלחה לו את מה שהוא נתן לה בתור ערבון, שלשה דברים - מקל, חותמת ושמלה ואמרה לשליח שיתן את זה ליהודה ושיהודה יבדוק אם הוא מכיר של מי הדברים האלו והאיש שזה שלו הוא זה שהתחתן אתה. היא לא גילתה בקול שזה יהודה אלא רק רמזה לו ואם ירצה יהודה בעצמו הוא יודה וכך לא כ"כ יתבייש כשהוא מעצמו יגלה שהוא התחתן אתה.⁷⁵

יהודה עמד שם ליד כל האנשים ופתאום מגיעים אליו השליחים מתמר. הוא שואל אותם למה באו והם מראים ליהודה את שלשת הסברים החותמת המטה והשמלה ואומרים לו שתמר ביקשה למסור שהאיש שהדברים האלו שייכים לו הוא האיש שהתחתן אתה ליום אחד. יהודה מסתכל על הדברים והוא מכיר אותם, זה החותמת שלו, ועכשיו הוא מבין את הכל, הקדשה ההיא שהיא היה אתה בדרך לגזיזת הצאן, זה לא היה סתם קדשה זו היתה תמר. יהודה מיד קם, נעמד על רגליו, ולמרות שזה מאוד מבייש, הוא לא שותק אלא מיד מגלה לכולם ואומר להם: תמר צדיקה! אני אצדיק אותה בדין היא באמת לא צריכה להשרף! אני באמת זה שהתחתנתי אתה ליום אחד.⁷⁶ ומיד יהודה אמר לשלוחים שירוצו וישחררו את תמר וילכו לכבות מהר את המדורה שכבר לא צריך אותה. ומאז יהודה התחתן אתה לתמיד.⁷⁷

⁷² "כך היה מנהגם מאחר שזקוקה ליבם" רשב"ם לח, כו "והנה היתה מיועדת לשלה בנו והיא להם כאשת איש בנימוסיהם" רמב"ן לח, כד "כי לפי מה שהיו נוהגים היתה להם שומרת יבם אכילו היא אשת איש והיה דינה לשריפה אם תזנה" רד"ק לח, כד

⁷³ "אמר ר' יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבן פני חבריו ברבים. מנלן? מתמר". סוטה י, תו"ש לח, קו

⁷⁴ "שלא נפל לבה מהשתדל לזכות את עצמה, אע"פ שהיו מוציאים אותה להשרף. כי היה לבה כלב ארי" ספורנו לח, כה

⁷⁵ "ולא רצתה לומר מחמי אני הרה... ואם לא היה מודה יהודה היתה נשרפת" רד"ק לח, כה

"ועדיין היתה כוונתה בזה שאם יודה בזה מוטב, ואם לאו תשרף ולא תלבין פניו" רב"ח לח, כה

⁷⁶ "צדקה במעשיה יותר ממני, כי היא הצדקת ואני החוטא אליה שלא נתתיה לשלה בני" רמב"ן לח, כו

⁷⁷ "סוטה י, "אחר שבא עליה יהודה בהיתר הקמת שם, שוב היא מותרת לו לעולם" העמ"ד לח, כו

אתם יודעים ילדים שלפעמים משהו עשה משהו שהוא לא בסדר ואח"כ זה קצת קשה לומר ולגלות שהוא זה שעשה את הדבר הזה. אבל יהודה הצדיק "יהודה מיד ואמר צדקה ממני"⁷⁸. הוא לא חשב אפילו לרגע שלא לומר ואפילו שזה היה לו מאוד לא נעים, והוא בטח מאוד התבייש מגלל הדבר הזה. הוא מיד הודה שהוא עשה את המעשה הזה שהוא פחות מכובד ובשבעים הוא טעה בכל הדין שהוא אמר ובאמת תמר לא צריכה להשרף. אתם יודעים ילדים שבזכות זה שיהודה הודה מיד הוא זכה אח"כ שהבנים שלו יהיו מלכים חשובים, כזה איש צדיק מתאים לו שיהיו לו ילדים צדיקים מלכים חשובים.⁷⁹ תמר המשיכה להיות אשתו של יהודה וב"ה הגיע כבר זמן הלידה. כבר קודם הלידה המיילדות הרגישו שיש לתמר בבטן שני ילדים, תאומים. ולכן המיילדת מראש הכינה חוט שני - חוט בצבע אדום, כדי שתוכל לקשור אותו על התינוק שיצא ראשון כדי שכולם ידעו מי הבכור. כי אם לא תקשור עליו יתכן שאח"כ יתבלבלו בין התינוקות אם הם יהיו דומים ולא ידעו מי הבכור ומי השני.⁸⁰ וכשהגיע הלידה עצמה התחיל לצאת התינוק הראשון החוצה והוא כבר התחיל להוציא את היד החוצה אך עדיין הוא לא נולד, שכל הגוף שלו היה בפנים בתוך הבטן של תמר. המיילדת ברגע שראתה שהוא הוציא את היד מיד קשרה על היד את החוט האדום, חוט השני שהצבע שלו זורח לסמן שהוא הבכור כי הנה כבר הוא יצא כולו, אך פתאום התינוק שהוציא את היד החזיר אותה פנימה והתינוק השני זה שבלי החוט התפרץ ויצא ראשון החוצה, הוא נולד ראשון הוא הבכור. "ותאמר - אמרה המילדת כנגד מה פרצת עליך פרץ?" "ויקרא שמו פרץ - יהודה קרא שמו לעניין מה שאמרה המיילדת"⁸¹ ואח"כ יצא הבן השני, זה שהוציא את היד הראשון וקשרו עליו כבר את החוט "ויקרא שמו זרח - על שם זריחת מראה השני"⁸². וב"ה תמר זכתה למה שכ"כ רצתה, שתזכה להוליד ילדים מהמשפחה של יהודה הצדיק והנה עכשיו ב"ה יש לה שני ילדים פרץ וזרח "שניהם צדיקים"⁸³. ואתם יודעים ילדים שמהבן שקראו לו פרץ נולדו לו ילדים ולידלים האלו עוד ועוד ילדים ואחרי הרבה שנים יצא מזרעו דוד המלך ושלמה המלך וכל המשפחה של מלכי בית דוד. יוסף בבית פוטיפר (פרק לט')

יוסף הובל למצריים ע"י הישמעאלים וכשהם הגיעו למצריים הם מכרוהו בשוק של עבדים וקנה אותו פוטיפר שהיה שר הטבחים של מצריים. יוסף נמצא לבד נער צעיר יהודי יחיד בכל ארץ מצריים שכולם גויים, אך באמת הוא לא לבד ה' משגיח עליו, דואג לו ושומר עליו,⁸⁴ וה' מסייע ליוסף באופן מיוחד שבכל מה שיוסף עושה הוא מצליח בכל דבר. אתם יודעים ילדים שלפעמים אדם עושה משהו ולא מצליח, מנסה למשל לתקן איזה ברז מקולקל. והתיקון לא מצליח. אבל אצל יוסף תמיד תמיד כל בר שעשה הצליח. למה? בגלל שה' סייע בכל דבר ודבר שעשה. יוסף נמצא בארץ רחוקה וזה נראה שהוא לבד אך באמת דוקא עליו ה' שומר יותר מכולם.⁸⁵ כדי שכולם יהיו מרוצים ממנו ויהיה לו טוב ונעים. פוטיפר לקח את יוסף ושם אותו בהתחלה בתור עבד רגיל כמו כל העבדים.⁸⁶ ויוסף עבד ככל העבדים בשדה ובניקיונות וכל מיני עבודות קשות. ופוטיפר שם לב שהעבודה של יוסף תמיד מצליחה כל מה שהוא עושה יוצא מצויין ובזריזות. פוטיפר ממש מתפעל הוא רואה את "מעשיו משונים"⁸⁷ מכל העבדים והוא לא מבין איך זה קורה איך תמיד הרצפה יותר נקיה אחרי שהוא מנקה אותה והנקיון לוקח לו ממש מהר וכך גם בכל עבודה ועבודה שעושה.⁸⁸ פוטיפר מסתכל על העבודה של יוסף והוא שם לב שתמיד יוסף לפני העבודה ואחריה אומר כל מיני מילים משונות. ופוטיפר החליט שהוא חייב לשאול אתו לדעת מה הסוד איך יוסף כ"כ מצליח יותר מכולם ויוסף ענה לו שהוא מתפלל לה' לפני כל עבודה שהעבודה תצא הכי טוב שאפשר, ומודה לה' אחרי העבודה כשרואה שב"ה יצאה טוב. פוטיפר לא יודע בכלל שה' הוא מלך העולם, הוא תמיד עובד

⁷⁸ רב"ח לח, כו.

⁷⁹ "למדנו רבנו באיזה זכות זכה יהודה למלכות? אמר להם בזכות ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני" מכילתא בשלח, תו"ש לח, קיא. "ולמה נתן הקב"ה כתר ליהודה? שדן דין אמת לתמר לכן נעשה דין לעולם... כיצד? היו יצחק ויעקב יושבין שם וכל אחיו (בשעה שדן את תמר) והיו מחפין אותו (מחזקין את דינו) הכיר יהודה למקום ואמר אמיתת הדבר ואמר צדקה ממני ועשאו הקב"ה נשיא" שמו"ר ל, טז. תו"ש לח, קיב

⁸⁰ ספורנו לח, כז

⁸¹ רד"ק לח, כט

⁸² רש"י לח, ל

⁸³ ב"ר פה, תו"ש לח, קכב

⁸⁴ "ויהי ה' את יוסף - הוצרך סיוע וסעד כדי שלא יטמע לבין הגויים" חזקוני לט, ב

⁸⁵ "ויהי ה' את יוסף - הא עם שאר השבטים לאו... (כיון ש) אלו גדולים וברשות אביהם הם, אבל זה שהוא קטן וברשות עצמו הוא לפיכך ויהי ה' את יוסף" ב"ר פו, תו"ש לט, יז

"שלא יאירע לו שום מכשול וסיבה" ומלבד זה "עוד היו מעשיו בהצלחה" העמ"ד לט, ב

⁸⁶ "שהיה עובד בעבודה קשה" ספורנו לט, ו

⁸⁷ תו"ש לט, ל

⁸⁸ במדרשים (תו"ש לט, כג ו-כז ובהערות שם) מופיע שזה היה ממש מעשה ניסים. אך עדיף להסביר שזה היה בזריזות גדולה מאוד ע"י סיוע אלוהי ובהצלחה מתמדת.

לפסלים. יוסף מסביר לפוטיפר שה' שהוא מלך העולם והוא ברה אותו אליו הוא מתפלל וה' עוזר לו בכל דבר ודבר, ופוטיפר מתחיל להבין שבאמת יש פה עבד מיוחד וכנראה שה' באמת עוזר לו. יש לו מלא עבדים אך עבד כזה שמתפלל לה' הוא אף פעם לא ראה, כולם מתפללים לפסלים. ועבד כזה שכי"כ מצליח בכל מה שהוא עושה זה דבר ממש מיוחד ולכן פוטיפר מחליט שכדאי לתת ליוסף תפקיד יותר חשוב שיהיה אחראי על יותר דברים וכך ה' יעזור לו ביותר דברים והכל יותר יצלח.⁸⁹ עד עכשיו פוטיפר היה אחראי על הכל הוא היה צריך ללכת להסתובב ולהסתכל האם כל עבד עושה את מלאכתו, והאם כל דבר נעשה באופן ראוי. כל הזמן פוטיפר היה צריך ללכת ממקום למקום ולא יכל לנוח. אך ברגע שהוא ראה שיוסף כל כך מוצלח מינה אותו לאחראי.⁹⁰ ומעכשיו פוטיפר יושב ונח כל היום ויוסף הוא האחראי על הכל. ואיזה פלא מרגע שיוסף התחיל להיות אחראי על הכל. ואיזה פלא מרגע שיוסף התחיל להיות אחראי על הבית, כל הבית מלא ברכה.⁹¹ פוטיפר מרוצה מאוד מהעבד מכל הברכה שהוא מביא בכל דבר, ובעיקר מזה שאפשר לסמוך עליו. עד עכשיו פוטיפר היה רגיל לעבדים גויים שא"א לסמוך עליהם בכלל, עבדים שלפעמים אפילו אומרים דברים לא נכונים או שעושים את העבודה בצורה לא טובה. ופה יש עבד מסוג אחר, כזה נאמן עושה כל דבר שאומרים לו בנאמנות בדיוק מה שצריך, אומר רק אמת והוא מאוד אחראי לעשות את הכל בצורה משולמת. פוטיפר לאט לאט מוסיף ליוסף עוד ועוד תפקידים, עכשיו הוא כבר לא עובד עבודה קשה כמו שהוא היה עושה בהתחלה, עכשיו הוא רק אחראי על כל הדברים.⁹² פוטיפר כל כך סמך על יוסף שאפילו מניה אותו על האוצרות.⁹³ יוסף היה כי"כ נאמן וישר שפוטיפר סמך עליו לגמרי לגמרי, הוא אפילו הפסיק לברר ולשאול אותו אם הכל בסדר הוא נתן ליוסף את כל הדברים באחריות מלאה, יוסף היה מחליט בעצמו על הכל ו"לא היה יוסף נמלך עמו כי אם במטעמי סעודתו"⁹⁴ זה הדבר היחיד שבו כן היה מתעסק פוטיפר, כי רצה לבחור כל יום בעצמו איזה אוכל בדיוק יאכל. ויוסף הלך וגדל בחשיבותו בבית פוטיפר,⁹⁵ וכאחד שחשוב עבד פחות ופחות עבודות קשות ולכן גם היה נראה יפה וטוב, לא כמו עבדים רגילים שמרוב העבודה הקשה כבר נראים פחות טוב הגב קצת מכופף והידיים עם קמטים וכדו'. יוסף היה צדיק שה' הצליח אותו בכל דרכיו נשאר באותו יופי שהיה בו בבית אביו למרות זה שהיה עבד.⁹⁶ ולכן זכה יוסף להמשיך ולהיות יפה תואר ויפה מראה עד שאומרים עליו חז"ל שהיה אחד מהאנשים היפים בעולם.⁹⁷

יוסף הצדיק גם בתפקיד החדש שהיה ממונה על כל העבדים ועל כל הדברים שבבית, המשיך לעשות כל מה שצריך בשלמות בנאמנות. וזכר כל הזמן את הארץ שממנה בא ושהוא שייך למשפחה של יעקב אבינו, הומשיך להתנהג שמותם בכל דרכיו ולהתפלל ולהודות לה' על כל דבר ודבר שהצליח בו ובמיוחד נזהר כל הזמן לזכור שהוא שייך לעם של היהודים וצריך להתחתן עם אשה צדיקה שמתאימה לעם של הצדיקים כמו שרה רבקה רחל ולא. אבל אשתו של פוטיפר הרשעה שראתה כזה בחור יפה החליטה שהיא רוצה להתחתן אתו, כזאת רשעה, שהרי יש לה בעל - פוטיפר, ובכל אופן לא אכפת לה מזה והיא רוצה להתחתן גם עם יוסף. זה נורא ואיום, איסור חמור מאוד! כזאת מרשעת היא היתה.

⁸⁹ "היה נכנס לשמשו והא היה מלחש ואומר: רבון העולם אתה הוא בטחוני אתה הוא פטרוני תנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני, ופוטיפר אומר לו מה אתה מלחש שמא כשפים אתה עושה לי? והוא מישבו לא, אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך" תנחומא וישב ח, תו"ש לט, כח "יוסף מברך לקב"ה על כל דבר ודבר שהיה עושה, והיה אדוניו רואה אותו מלחש בפיו, והא אומר לו מה אתה אומר? והא משיבו ואומר אני מברך לקב"ה" במדבר"ר יד, ג. תו"ש לט, כט

"בכל ענינו היה מצליח, וכן היה מצליח בבית אדוניו המצרי, בכל מה שהיה שולח לו ידו בעסק אדוניו היתה בו הצלחה... ולפי שמצא חן בעיניו שמהו לשרת עצמו ולא אחר מבני הבית, אלא שיהיה עומד לפניו לבדו ושמהו פקיד על ביתו שלא ייעשה דבר בביתו אלא על פיו" רד"ק לט, ב-ד

⁹⁰ "כי יצליחו מעשיו בכל עת יותר מכל אדם וידע כי מאת א-לוהים הוא לו.. ויצא חן בעיניו ושמו משרת לעצמו ופקיד על ביתו, וכל יש לו נתן בידו - להיות פקיד ונגד על כל אשר לו בבית ובשדה" רמב"ן לט, ג-ד

⁹¹ "ויהי ברכת ה' בכל אשר יש לו בין בנכר עצמו... בין בשררותו בעבודת המלך שבידו... בין בבית - בנכסיו בעסקי בית ובעסקי שדה" העמ"ד לט, ה, "בבית - זו ברכת הבית בממון ובכלים. ובשדה - בתבואות בפירות ובנטיעות" רבנו בחיי לט, ה

⁹² "לא היה נוהג בו מנהג עבדים אלא עשאו כבן ביתו, אמר אין טכסים (=הנהגה) של זה טכסים עבדים, אלא טכסים מלכים" מדרה"ג, תו"ש לט, לא

⁹³ "מינהו על האוצרות, וכל יש לו נתן בידו - אלו המפתחות של גניזו" לק"ט, תו"ש לט, לב-ג

⁹⁴ רב"ח לט, ו

⁹⁵ "הנה יסדר הכתוב הדרגות (של) המעלות אשר העלה ה' אותו, כי מקודם שקנאו נתנו לעבוד עבדים העובדים עבודת חוץ כי הגדולים לא יעמידו לשרת בבתיהם אלא אשר יהיה ראוי ומצליח, ולזה צוה ה' אתו את ההצלחה וזוהי בבית אדוניו המצרי משומרי הבית... ולא בשאר עבודות. ועוד לו מדרגה אחרת - וישרת אותו פירוש יחדו לשרת אותו ביחוד שבזה יהיה חשוב ולא יחיה חיי צער כחיי העבדים השפלים. ועוד לו ויפקידהו על ביתו הרי זה קנה מעלה על כל קנין אדוניו, ועוד לו ויעזוב כל אשר לו, ועוד לו שלא ידע אתו מאומה שלא היה יודע הנכנסים והיוצאים ונעשה הוא שליט בכל קניין המצרי.

⁹⁶ "דבאשר מי שהוא עמל בעבודה משחית תארו, מש"ה הגיד המקרא שיוסף לא היה עמל כל כך, אע"ג שהיו עסקיו רב מאוד והיינו משום שלך הכל בהצלחה אלוהית באופן היותר טוב" העמ"ד לט, ו

⁹⁷ "ת"ר עשרה קבין יופי ירדו לעולם תשעה נטל יוסף ואחד כל העולם" תו"ש לט, מג

היא ניגשה אל יוסף ואמרה לו תתחתן אתי! אתם יודעים ילדים שיוסף היה הרי עבד ואשת פוטיפר היא אשתו של האדון שלו, הוא צריך בדרך כלל שלמוע בקולה והיא יכולה אפילו לתת לו עונש אם הוא לא יקשיב. אך ליוסף לא אכפת בכלל.⁹⁸ ולכן יוסף למרות שהיא אשת אדוניו אמר לה בפירוש שהוא ממאן ובשום פנים ואופן לא יסכים לכך גם בגלל שהוא כ"כ משתדל להיות עבד נאמן וח"ו לא לגנוב שום דבר מהאדון שלו, ותמיד הוא מקפיד כ"כ למלאות כל משימה בצורה הכי שלמה ולשמור על כל חפציו של פוטיפר ואיך יוכל לעשות עכשיו דבר שהוא בדיוק הפוך מנאמנותו ולגנוב לאדון פוטיפר את הדבר הכי חשוב לו את אשתו ולהתחתן אתה. ח"ו יוסף לא יסכים בשום אופן לעשות דבר שהוא לא ישר ולא ראוי. הרי להתחתן עם אשה של משהו אחר זה נחשב כמו לגנוב לו את האשה שלו וזה עוד יותר חמור מגניבה רגילה שאשה שהתחתנה עם מישהו מותר לה להיות רק עם אותו איש ולא עם שום איש אחר.

יוסף הצדיק אמר לאשת פוטיפר בצורה ברורה שבשום פנים ואופן הוא לא יתחתן אתה והוא הסביר לה שאיך הוא יעשה כזה דבר לאדון שלו, הרי פוטיפר סומך עליו בהכל וכל מה ששייך לפוטיפר הוא נתן ליוסף שישמור עליו ויטפל בו מרוב שהוא סומך על יוסף, והוא מיני אותי לאיש הכי חשוב בבית הזה כדי שאני אשמור על הכל ובכל הדברים הוא נתן לי רשות לעשות מה שאני רוצה בהם חוץ מדבר אחד שהוא לא מרשה לי להחליט בו וזה רק באשתו של פוטיפר שהוא לבד הבעל שלך ולא אף אחד אחר, ואיך אעשה את הדבר הרע הזה להתחתן אתך כשהוא לא מרשה לי?⁹⁹ יוסף הוסיף ואמר לאשת פוטיפר שיש עוד סיבה יותר חשובה שבגללה הוא לא יכול להתחתן אתה בגלל שזה חטא מאוד חמור והוא בשום פנים ואופן לא מוכן לעשות חטא.¹⁰⁰

אשת פוטיפר הרשעה למרות שיוסף הסביר לה כמה זה חמור המעשה הזה היא המשיכה לנסות ולשכנע את יוסף שיתחתן אתה, כזאת רשעה היא היתה. וכך כל יום ויום אשת פוטיפר היתה מגיעה אל יוסף ומדברת אתו שיתחתן אתה והוא כל פעם מחדש ממאן! בצורה ברורה והחלטית! בשום פנים ואופן. אשתו של פוטיפר הרשעה התחילה להחליף כל מיני בגדים, בבוקר לבשה סוג אחד של בגדים, ובצהריים סוג שני.¹⁰¹ אשת פוטיפר הרשעה חשבה שככה היא תלבש בגדים יפים ותכשיטים יפים ויקרים מזהב וכסף ומרגלית וכל מיני דברים בטח יוסף ירצה להתחתן אתה. אבל מה אתם אומרים ילדים יוסף רצה? בודאי שלא, יוסף בחיים לא יעשה חטא, ובחיים הוא לא יתנהג בצורה שהיא לא ישרה ואמינה. אתם יודעים ילדים שיוסף הצדיק ברגע שראה שאשת פוטיפר כל כך מתקשטת הוא נזהר אפילו שלא להסתכל עליה, כדי שחש ושלום לא יחשוב להתחתן אתה¹⁰² כזה צדיק הוא היה שכל כך נזהר שח"ו לא יחטא. אשת פוטיפר הרשעה כשראתה שזה לא עוזר ויוסף לא רוצה להתחתן אתה, באה אליו שוב ואמרה לו שכדאי לו להתחתן עמה והיא נתן לו אפילו מלא כסף¹⁰³ ומה אתם אומרים יוסף הסכים? כמובן שלא. זה לא שווה להיות עשיר גדול עם מלא כסף וזהב אם צריך ולעשות בשביל זה אפילו חטא קטן מאוד! ואשת פוטיפר הרשעה ממשיכה ומנסה יום יום, כל הזמן בלי הפסקה וכשראתה שהיא לא מצליחה, החליטה לאיים על יוסף שתתן לו עונש גדול אם לא יסכים להתחתן אתה, היא אמרה ליוסף שאם לא יתחתן אתה היא תשים אותו בבית הסוהר ויוסף ענה לה שלא אכפת לו בכלל מה שהיא מאיימת עליו, ה' הוא המלך של העולם ואנחנו עושים את מה שהוא אומר לעשות וגם אם היא תשים אותו בבית הסוהר ויכול להיות שהוא יהיה שם הרבה זמן ויהיה לו קשה אבל בסוף בעז"ה הוא ינצל ויצא מבית הסוהר אם ישמע בקול ה'. כשראתה אשת פוטיפר שזה לא עוזר אמרה לו אשת פוטיפר הרשעה שהיא תעניש אותו בכל מיני דברים כואבים עד שהוא יהיה עוור בסוף וליוסף בכלל לא היה אכפת העיקר

⁹⁸ "וימאן - והטעם שבמילת וימאן (=טעם הנגינה במילה וימאן הינו שלשלת - טעם שגורם להארכת הניגון במילה זו) מורה על איזור הדבר, ועל היותו נמנע אצלו, ממאן בו בתכלית המיאון" רבנו בחיי לט, ח.

"סיפר הכתוב כי מאן לעשות כרצונה אע"פ שהיא גבירתו אשת אדוניו והוא ירא ממנה, כי היה ירא את השם יותר" רמב"ן לט, ח.

⁹⁹ "ונכתב גם כן (מעשה יוסף ואשת פוטיפר) להודיע צדקתו של יוסף ושילמד אדם ממנו לכבוש את יצרו ולמשורר אמונה למי שבוטח בו יהיה מי שיהיה ולא ישקר בו" רד"ק לט, ז.

¹⁰⁰ "רק בעבור חסרון דעת הנשים הקדים אליה כי הדבר בגידה באדוניו אשר בוטח בו, ואחרי כן אמר כי יש בעניין עוד חטא לאלוקים" רמב"ן לט, ט.
 "הגיד כי יעשה שתיים רעות, האחת שיהיה בוגד באדוניו הבוטח בו, וזהו הרעה הגדולה הזאת הבגידה שיבגוד לאדוניו, השנית שיהיה חוטא לאלוקים" רב"ח לט, ט.

"שאחטא בזה לאלוקים שצוה בני אדם על העריות כמו שכתבנו בסדר בראשית ודבק באשתו - ולא באשת חבירו" רד"ק לט, ט.

¹⁰¹ "בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית" יומא לה, ז; "תו"ש לט, עז.
 "היתה אשת אדוניו נחמדה ונאה ויפת תואר, ובכל יום ויום היא מתקשטת בכל מיני תכשיטין שלשה פעמים ביום ולובשת שלשה מלבושים ביום" תו"ש

לט, ט, ק עז

¹⁰² "כשהיתה באה להסיח עמו היה מרכין פניו למטה שלא להביט בה" תנחומא וישב חו, תו"ש לט, עו

¹⁰³ "נתנה לו אלף ככרי כסף (אם יסכים) לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה ולא רצה לשמוע אליה" יומא לה, ז; "תו"ש לט, פב

לעשות את מה שה' מצווה.¹⁰⁴ יוסף הצדיק תמיד השתדל להיות כמה שיותר רחוק מהרשעה הזאת ובמיוחד הוא היה "נזהר אפילו להתייחד עמה"¹⁰⁵, תמיד הוא היה נכנס לבית של פוטיפר רק כשהיו עוד אנשים בבית, שח"ו לא ישארו שניהם לבד ואז היא יכולה ח"ו לתפוש אותו או משהו כזה. ולכן תמיד לפני שהיה נכנס לבית היה מסתכל אם יש עוד עבדים או אנשים בבית ורק אז היה נכנס. יום אחד היה בדיוק יום חג לכל המצרים הרשעים¹⁰⁶ הרשה הזאת כבר שנה שלמה¹⁰⁷ מנסה לשכנע את יוסף שיתחתן אתה ולא מצליחה וחשבה שביום הזה שכולם הולכים לחגוג זו תהיה אפשרות מצוינת להתחתן אתו. פוטיפר וכל העבדים שלו הולכים לחג של הפסלים שלהם ופוטיפר קורא לאשתו שגם תבא, ואשתו הרשעה אומרת שהיא לא יכולה היא שוכבת במיטה והיא לא מרגישה טוב ולכן היא תשאר לנוח בבית. אוי ואבוי! היא כזאת ראשה שהיא גם משקרת אומרת שהיא חולה ובאמת היא לא. ופוטיפר וכל העבדים הלכו לחגיגות ורק היא נשארה בבית. יוסף הצדיק הגיע בבוקר כמו בכל יום לעבוד בבית הוא היה בטוח שאף אחד לא נמצא שהרי כולם הלכו לחגיגות¹⁰⁸. ויוסף עסוק במלאכתו בנאמנות ופתאום הוא שומע את אשת פוטיפר הראשה לידו, ואשת פוטיפר הרשעה החליטה שהפעם היא תתפוש אותו ותתחתן אתו בכוח. היא תפשה את יוסף בבגדו ויוסף הצדיק שראה שהיא ממש תופשת את הבגד שלו הפשיט מיד את הבגד שהיא תפשה בו שישאר הבגד בידיים שלה ומיד ברח בלי הבגד החוצה לרחוב.¹⁰⁹ יוסף ברח החוצה בזריזות ויצא מהר לרחוב ואפילו שלא היה לבוש בצורה מכובדת כל כך שהרי היא לקחה את אחד הבגדים שלו, לא היה אכפת לו בכלל שתהיה לו בושה מהאנשים שבחוץ העיקר שח"ו לא יחטא ולא יתחתן עם הרשעה הזאת.¹¹⁰ כדי שלא יגלו שבאמת היא זאת שרצתה להתחתן אתו ואז פוטיפר יכעס עליה התחילה אשת פוטיפר לצעוק ולומר בקול גדול ולקרא לעבדים ולשפחות שהלכו לחגיגות¹¹¹, והיא צעקה כל כך חזק עד שהם הגיעו ואז היא התחילה לומר להם: ראיתם את האיש העברי הזה, ככה אמרה בזלזול, שבעלי הביא. העבד הזה רצה להתחתן אתי. שקרנית! היה בדיוק הפוך! הוא רצה להתחתן אתי ואני לא הסכמתי. וכשראיתי שהוא לא בא להתחתן אתי "תפשתי בבגדו לעכבו עד שתבואו אתם ותתפשוהו"¹¹² וכשהוא ראה שאני תופשת אותו שלא יתחתן אתי, הוא מיד ברח שלא יתפשו אותו ומרוב שרצה לברוח הוא פשוט השאיר את הבגד אצלי וברח. כזאת כשהרשעה לא רק שהיא חטאה אלא שהיא גם משקרת ואומרת על יוסף שהוא החוטא.

אשת פוטיפר השאירה את הבגד אצלה וחיכתה שבעלה פוטיפר יגיע וברגע שהוא הגיע סיפרה לו את כל הסיפור איך שיוסף רצה להתחתן אתה, וברח כשנסתה לתפוש אותו, פוטיפר כששמע את הדברים לא היה בטוח שבאמת אשתו צודקת¹¹³. אם פוטיפר היה מאמין לאשתו לגמרי אז הוא היה צריך להרוג את יוסף, ככה היו דנים במצרים על כל דבר קטן אפילו הורגים, אבל פה בגלל שהוא הכיר את יוסף כמה שהוא אדם נאמן וישר תמיד "לא הרגו, כי בספק היה הדבר אצלו"¹¹⁴ והוא לקח אותו לבית הסוהר של אסירי המלך¹¹⁵. יוסף הוכנס לבית הסוהר לזמן בלתי מוגבל עד סוף חייו בגלל החטא החמור שעה לפי מה שאמרה אשת פוטיפר¹¹⁶.

¹⁰⁴ "אמרה לו הריני חובשתך בבית האסורים אמר לה ה' מתיר אסורים. הריני כופפת קומתך, (אמר לה) ה' זוקף כפופים. הריני מסמא את עיניך, ה' פוקח עורים" יומא לה:; תו"ש לט, עז

¹⁰⁵ רשב"ם לט, י

¹⁰⁶ "שנזהר מדברים המביאים לידי מכשול" העמ"ד לט, י

¹⁰⁷ "תנא דבי ר' ישמעאל אותו היום יום חגם היה והלכו כולם לבית ע"ז שלהם, והיא אמרה להן חולה היא, אמרה: אין לי יום שנזקק לי יוסף כיום הזה" סוטה

לו:; תו"ש לט, צא

¹⁰⁸ תו"ש לט, פ

¹⁰⁹ "נכנס לחדר שלא ידע שהיתה שם" ספורנו לט, יא "עד שאירע מעשה שנשאר יחידי בעל כרחו לעשות מלאכת צרכי הבית כדרכו ואירע באותו יום שלא

נותר איש בבית" רשב"ם לט, י

¹¹⁰ "יצא לחוץ כדי שתתיימש ממנו ולא תתבענו" רב"ח לט, יב

¹¹¹ והיא בראותה כי הניח בגדו בידה פחדה פן יגלה עליה לבני הבית או לאדוניו והדימתו אליהם לאמר כי הפשיט בגדו לשכב כמה, ובראותו כי הרימוני קולי

נבהל לברוח" רמב"ן לט, יב-יג

¹¹² "ותקרא לאנשי ביתה - והלא לא היו בבית? אלא קראה בקול ושמעהו ובאו" רד"ק לט, יד

¹¹³ רד"ק לט, טו

¹¹⁴ "נסתפק בדבריה מדעתו צדקת יוסף" רמב"ן לט, יט

¹¹⁵ "כי אמנם לא חרה אפו על יוסף בזה שהאמין יותר לדברי יוסף, אבל נתנו בבית הסוהר להראות שהאמין לה לכבודה" ספורנו לט, יט

¹¹⁶ אבע"ז לט, יט

¹¹⁷ "עבדיו ומשרתיו החוטאים לו במשפט המלוכה, כי שאר האסורים לעם ביד השופטים והשוטרים, בבית סהר אחר ינתנו" וספר הכתוב ששמו שם (את) יוסף

מאהבת אדוניו אתו והכל סבה מאת ה'" רמב"ן לט, כ

¹¹⁸ "הוא הבור, והא בית בנוי בקרקע שקורין לו מכלאה אשר לו פתח קטן מלמעלה יכניסו בו האסורים וממנו בא להם האורה (סוהר מלשון צוהר)" רב"ח לט, כ

"באופן שישב שם לחלוטין" העמ"ד לט, כ

יוסף הצדיק כזה מסכן כ"כ הרבה צרות קורות לו הוא נמכר לישמעאלים, מובל למצרים, נמכר לעבד ועכשיו מושלך לבית הסוהר. כמובן שזה מאוד מאוד קשה ולא נעים ליוסף, אך יוסף הצדיק למרות שזה מאוד מאוד קשה לו יודע שבדאי ה' שומר עליו ודועג לו ובטוח שאפילו הדברים שנראים רעים באמת בסוף מהכל יוצא טוב¹¹⁷. ובאמת יוסף איך שבכל מקום ומקום שהוא נמצא, תמיד תמיד אע"פ שקשה לו ה' עוזר לו ומסייע בידו וגם כאן בבית הסוהר יוסף נכנס לשם ובהתחלה הוא אסיר כמו כל האסירים. נמצא בחושך בתור הבור כלא בפנים, בקושי יכול לזוז ולעשות משהו. אבל גם שם מהר מאוד שר בית הסוהר - האחראי, המחליט על בית הסוהר מדלה מי זה האסיר החדש הזה. הוא רואה את יוסף שהוא ממש אסיר מיוחד מתנהג בנעימות. אסיר טוב שאוהב לעזור לאסירים האחרים ולשמח אותם. ושר בית הסוהר רואה את זה איך שכל האסירים אוהבים אותו¹¹⁸ וגם הוא מרגיש איך שיוסף מוצא חן בעיניו. כך ה' עשה שכולם יאהבו את יוסף. ושר בית הסוהר מחליט לתת ליוסף להיות אחראי על כל האסירים, הוא אחראי לסדר את בית הסוהר¹¹⁹ והוא גם אחראי על כל מה שהאסירים יעשו¹²⁰. יוסף הוא המחליט מתי האסירים יאכלו ומתי ישנו, וכל דבר ודבר שינה, יציאה לחצר וכו' בהכל יוסף הוא המחליט. שר בית הסוהר ראה איך שהכל הולך כל כך טוב בבית הסוהר מאז שיוסף הוא המחליט עליו והוא מרוצה מאוד, עד עכשיו שר בית הסוהר היה צריך להסתובב כל הזמן ולדאוג לכל האסירים והאסירים הרבה פעמים לא היו מרוצים והיו רבים וצועקים ועכשיו מאז שיוסף הוא המחליט שר בית הסוהר יכול לנוח, יוסף הוא המחליט והוא עושה את הכל בצורה מצויינת, אין צעקות ואין מריבות הכל כל כך טוב. שר בית הסוהר החליט אפילו שיותר הוא לא צריך להיות נעול בבור כמו כל שאר האסירים, הוא עדיין נמצא בתוך בית הכלא אך לא כלוא בבור¹²¹ מכיון שהוא רואה שהוא מתנהג כ"כ טוב וכל מה שהוא עושה ה' מסייע בידו ומצליח דרכו.

כמובן שגם עכשיו זה לא נעים ליוסף הוא נמצא בבית סוהר ולא יכול לעשות כל מה שהוא רוצה, אבל ה' תמיד דואג שגם כשיוסף לא נעים למשל בבית הסוהר ה' דואג שיהיה לו קצת נעים ויצליח בדרכיו. יוסף הצדיק היה בבית הסוהר 12 שנים!¹²² המון המון זמן. וכל הזמן הזה היה בטוח שבסוף ה' יציל אותו. הוא המשיך כל הזמן להתפלל לה' ולמד תורה¹²³ והשתדל כל הזמן לעזור לשאר האסירים שהיו בבית הסוהר לשמח אותם ולהנעים להם, אם היה רואה אסיר עצוב הוא היה ניגש אליו ומדבר אתו ומשמח אותו ודואג שלא יהיה עצוב. כזה צדיק הוא היה ולמרות שלו עצמו היה קשה הוא היה דואג לאחרים שלהם לא יהיה קשה כ"כ ושיהיה להם נעים. שרי המשקים והאופים (פרק מ')

יוסף כבר נמצא תשע שנים בבית הכלא הוא דואג ומטפל לכולם שם ומתפלל לה' שיזכה כבר לצאת משם. יום אחד מובלים לבית הכלא שני אנשים שנראים לפי הבגדים שלהם חשובים מאוד. אתם יודעים מי זה היה? הם היו שני שרים חשובים של המלך, אחד היה שר המשקים - האחראי על כל השתיה של פרעה הוא היה דואג להביא לפרעה כל פעם מה שהוא היה רוצה לשתות יין חדש או יין ישן, יין מתוק או חמוץ, מיים קרים או תה כל מה שהוא רוצה. הוא היה מטפל בכל המשקאות. היה לו גם עבדים שהיו עוזרים לו לסחוב את הביות ולסדר את היינות וכל מה שצריך. והשר השני היה שר האופים - האחראי על כל הדברים האפויים שמגיעים אל המלך פרעה, הוא מטפל בכל העבדים שמכינים את הלחמים והעוגות למלך. לשני השרים האלו קרה בטעות משהו לא טוב ולכן פרעה כעס עליהם. שר המשקים נתן בטעות למלך כוס יין ובתוך היין היה זבוב ופרעה כעס מאוד, זה היה לו ממש מגעיל, זה לא מכובד להגיש כזה דבר למלך. ולשר האופים גם בטעות נכנס לתוך אחת העוגות חתיכה של אבן קטנה וזה היה בתוך הפה של פרעה¹²⁴. כמובן שפרעה כעס מאוד על שני השרים האלו וציוה מיד להשליך אותם לבית הסוהר ושיחכו שם עד שפרעה יגזור את הדין שלהם - יחליט מה העונש שמגיע להם, אם הם צריכים להיות הרבה זמן בבית הכלא או אולי אפילו צריך להרוג אותם.

¹¹⁷ "והכל היה סבה לטובתו ולטובת אביו ואחיו, אע"פ שהיה קשה מתחילה לטובה היה בסוף... כי ע"כ כל זה עלה יוסף לגדולה. ונכתב הסיפור להודיע סבת הדברים ואם יקרה לאדם שום מקרה יבטח באל וידע שסופו לטובה" רד"ק לט,ז

¹¹⁸ "שהיה מקובל לכל רואיו" רש"י לט,כא

"התחסדו עמו ונהגו בו כבוד, ויותר מזה ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר" העמ"ד לט,כא

¹¹⁹ "היה יוצא ומדיח הכוסות, עורך שולחנות ומציע המיטות" ב"ר פז, תו"ש לט,קכו

¹²⁰ "שלא היו עושים דבר אלא על פיו" רד"ק לט,כב

¹²¹ "אין צורך לשר בית הסוהר לשמור את יוסף כדרך כל האסירים" תרגום יוב"ע לט,כג

¹²² תנחומא וישב ט, תו"ש לט,קט

¹²³ ראה תו"ש לט ס"ק כז

¹²⁴ ב"ר פז, תו"ש מ,ג

שר המשקים ושר האופים המסכנים הגיעו לבית הכלא וכמובן היו מאוד עצובים, כל אדם שמגיע לבית הכלא עצוב, אך במיוחד מי שהיה שר חשוב והיו לו משרתים ועבדים והיה מסתובב כל הזמן בארמון ופתאום הוא צריך להיות בבית הכלא זה מאוד קשה. הם מגיעים עצובים לבית הסוהר וכמובן מי ידאג להם לשמח אותם? יוסף הצדיק יוסף כ"כ אוהב לשמח אנשים ולעזור להם ולכן שר הטבחים שאחראי על בית הסוהר ממנה את יוסף שיעזור להם וישרת אותם¹²⁵. ויוסף הצדיק דואג להם ומשמח אותם, לו עצמו קשה בבית הכלא אך הוא לא חושב על עצמו הוא רק דואג לאחרים. מסביר להם איפה נמצא כל דבר ומתפלל עליהם ומנחם אותם שהכל יהיה בסדר, כן לאט לאט הם כבר יותר שמחים ובסוף התרגלו כבר לחיי הכלא ולא היו כ"כ עצובים. עברה שנה שלמה ובוקר אחד יוסף נכנס כהרגלו לחדר של שר המשקים ושר האופים והוא ראה אותם נרגשים מאוד, הפנים שלהם עצובות והוא לא מבין מה קרה, הרי הוא הצליח כבר לשמחם? יוסף הצדיק מיד רוצה לעזור להם ולשמחם והוא ניגש אליהם ושואל אותם מדוע הם שוב עצובים?¹²⁶ ושר המשקים ושר האופים אמרו ליוסף שהם עצובים כי שניהם חלמו בלילה חלום מוזר שהם לא מבינים מה ההסבר שלו - מה הפתרון שלו, למה רומז החלום¹²⁷ ויוסף הצדיק שכ"כ רוצה לעזור להם אומר להם שיספרו לו את החלום ואולי ה' יזכה אותו ויגלה לו את פתרון החלום שהרי ה' הוא זה שעשה את החלום והוא יכול לגלות את פתרונו¹²⁸ יוסף הצדיק הוא עניו הוא לא אמר לשרים שהוא חכם לפתור את החלומות אלא אמר שה' הוא זה שהוא בעל הפתרונות ואולי הוא יגלה לי את הפתרון וכך אוכל לומר לכם את הפתרון¹²⁹.

שר המשקים החל לספר ליוסף את חלומו שראה גפן בחלום ובגפן היו שלשה ענפים בלי שום דבר ופתאום בזריזות גדולה מאוד יצאו פרחים מהגפן ומהפרחים יצאו ענבים קטנים ומיד הובשילו הענבים ונהיו לאשכולות גדולים ובחלום הוא ראה את עצמו לוקח את כוס פרעה בידו והוא לקח מהענבים וסחט אותם אל תוך הכוס ושר המשקים הגיש את הכוס עם היין שיצא ושם אותה על כף ידו של פרעה. ה' גילה ליוסף את פתרון החלום ויוסף הצדיק מיד הסביר לשר המשקים למה רומז החלום שלשת הענפים רומזים לכך שבעוד שלשה ימים יקרה מה שהחלום רומז עליו - בעוד שלשה ימים פרעה יחזיק אותך למקומך הראשון ותחזור להיות שר המשקים ולמזוג לפרעה את כוסות היין כפי שהיית משקה אותו פעם.¹³⁰ יוסף המשיך ואמר לשר המשקים שהוא מבקש ממנו בקשה אחת ששכנעתי ויחזור להיות שר המשקים יזכור את כל הטובות שיוסף עשה לו ודאג לו בבית הכלא¹³¹ ולכן בבקשה באחת הפעמים שתגיש לפרעה¹³² תזכירני כי בודאי הוא ידאג לשחרר אותי כשתספר לו את כל מה שקרה עמי¹³³ שהרי נגנבתי מארץ העברים וגם פה שמו אותי בבור בלא שעשיתי כלום. אז בבקשה ממך כשתצא מפה תכיר לי טובה על כל מה שעשיתי עמך ותזכירני לפני פרעה.

שר האופים ראה שיוסף פתר את החלום בצורה יפה ונכונה בדיוק למה שהחלום רמז כל דבר בדיוק לפי הדוגמא שלו בחלום¹³⁴ ולכן החליט גם הוא לספר את חלומו ובחלומו הוא ראה את עצמו עומד ועל ראשו שלשה סלים עשויים מקש - סלסלאות שיש בהם חורים¹³⁵. סל אחד על הראש ומעליו סל שני ומעליו סל שלישי ובסל העליון יש כל מיני סוגי מאכלים

¹²⁵ "לפי שהיו חשובים ונכבדים הנהיג עליהם דרך כבוד, ומוסר להם אדם לשמשם" לקח טוב, תו"ש מ,י

"העלהו מן הבור לשבת אתם... שיהא בצוותא להם, באשר המה היו מסתמא חכמים בטבע... ויוסף היה ג"כ מצויין בזה... ושרים כאלה שהיו לבדם ואין איש עמם היה להם לצוותא בסימא חכם נעלה כמוהו, וישרת אותם - מעצמו שירת אותם" העמ"ד לט,ד

¹²⁶ "הגיד הכתוב במסורו של יוסף כי מצד שהיו אתו בחבורה אחת במשמר אחד ובית אחד חקר על עניינם ושאל בשלומם. וזהו שהזכיר 'סריסי פרעה' כלומר אע"פ שהיו רשעים עבדי מלך בלייעל לא נמנע מלשאל בהם דרך מוסר" רבנו בחיי מ,ז

"שכן דרך החכם לשאול לאשר עמו מדוע פניו משונות היום משאר ימים" לקח טוב, תו"ש מ,יז

¹²⁷ "אין מודיע העתיד ממנו, ויתכן ששלחו לקצת החרטומים בבוקר, או שהיו אנשים עמם בבית הסוהר, ואין פותר אותו" רמב"ן מ,ח

¹²⁸ "הלא לא-לוהים פתרונים - כמו שהחלומות שלו והוא יחלים בני אדם ויראה להם העתידות, כן שלו הפתרונים שישכיל בני אדם להבין דברי החלומות ופתרונם... ספרו נא לי - אולי ישכיל אותי א-לוהים לפתור החלום" רד"ק מ,ח

"ואם הוא נעלם בעיניכם ספרו נא לי אולי יישר בעיניו לגלות סודו אלי" רמב"ן מ,ח

¹²⁹ "תלה הגדולה בבעליה" ב"ר פח, תו"ש מ,יח

¹³⁰ "השכיל יוסף בחלום וראה כי המעשה הזה יהיה מהיר מאוד, כי בשעה פרוחה ועלתה נצה והבשילו ענבים ועשה היין לפיכך לקח הזמן המועט ואמר: ימים

ולא חדשים ולא שנים" רד"ק מ,יב

¹³¹ "תעשה הדין לזכרני בטובתך, לעשות עמי טובה, כי על ידי פתרונני באה לך בשורה טובה ושמתוך מעצבך וראוי לך שתטיב לי כשיתקיים פתרונני" רד"ק

מ,יד

¹³² "תמצא שעה הגונה לזה והזכרתיני אל פרעה המכיר אותי כשהייתי בבית שר הטבחים והוצאתני - הנה תוציאני בלי ספק" ספורנו מ,יד

"כי אין בין עוון אשר חטא, וראוי למלך שיוציאני ויצילני מיד עושיק" רמב"ן מ,יד

¹³³ "והטעם שיוציאני בלי ספק כדברך, כי אמנם ימצא שלא היה עבודתי ולא מאסרי בסיבת חטא שנמצא עלי" ספורנו מ,טו.

¹³⁴ "בפרטות על כל קוץ וקוץ" העמ"ד מ,טז

¹³⁵ "סלים של נצרים קלופים עשויים חורים חורים" רש"י מ,טז

מיני מאפים המוגשים בד"כ לפרעה¹³⁶ ומגיע עוף שעף בשמים ועומד על הסל העליון ואוכל את מיני המאפה - זהו החלום. ויוסף פותר את החלום ומסביר שגם פה שלשת הסלים רומזים למשהו שיקרה בעוד שלשה ימים והוא שבעוד שלשה ימים פרעה יחליט שצריך להעניש אותך ולתלות אותך על עץ, והעוף שראית בחלום הכוונה שכיון שתמות העופות לא יפחדו ממך וינקרו את הבשר שך כשתהיה תלוי, כמו שעופות אוכלים בשר שנשאר בכל מיני מקומות. עברו שלשה ימים, וביום השלישי מאז החלום היה בדיוק יום הולדת לפרעה מך מצריים ופרעה החליט לעשות מסיבה גדולה לכל השרים והעבדים שלו לכבוד יום ההולדת ולמסיבה הוזמנו גם שר המשקים ושר האופים. כולם שמחו לבא לאכול ולשתות ובאמצע הסעודה פרעה הזמין את חשובי מצריים לפסוק מה יהיה דינם של שר האופים ושר המשקים והם שמעו את המקרה שקרה לכל אחד מהם והתייעצו ביניהם והחליטו¹³⁷... ובאמת פרעה החליט להשיב את שר המשקים¹³⁸ ואת שר האופים תלה. הכל היה בדיוק בדיוק כמו שהיוסף אמר ואיך הוא ידע? ה' גילה לו. שר המשקים כמובן שמח מאוד שחזר להיות איש חשוב בארמון. ומה אתם אומרים הוא זכר את יוסף? כמובן שלא, כזה רשע הוא היה ששכח בכלל את מה שיוסף הצדיק ביקש ממנו וכלל לא הזכיר אותו לפרעה.

¹³⁶ "מינים רבים מן הבצק אפויים בתנור או במחבת" רד"ק מ,טז

¹³⁷ "אמרו ערכי (=שופטים ומנהיגים) פרעה הזבוב שנמצא בפיילי (בכוס) של זה אנוס היה ואין לו משפט מוות, אבל הצרור שנמצא בגלוסקין (עוגה) של שר האופים לא היה אנוס אלא נתיאש במוראו של מלכות ומשפט מוות לו לכך נאמר ואת שר האופים תלה" לקח טוב, תו"ש מ,ג

¹³⁸ "לפי שעווננו בא ע"י אונס שלא יכול להיות נזהר מזבוב שנמצא בכלי משקן. את שר האופים תלה לפי שנמצא צרור בגלוסקאותיו ופשע בדבר שהיה לו לשמרם בנקיות" חזקוני מ,כא-ב